

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta

Ústav politologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Globální teroristické sítě
Komparace útoků al-Káidy v New Yorku, Madridu a Londýně
v první dekádě 21. století**

**Global Terrorist Networks. Comparison of al-Qaeda's Attacks in New York,
Madrid and London in the First Decade of the 21st Century**

Vypracoval:

Martin Shabu

Vedoucí diplomové práce:

Prof. Pavel Barša, PhD.

Akademický rok: 2007/2008

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl všechny použité
prameny.

V Praze, dne 1.srpna 2008

.....

Martin Shabu

Obsah

1. Úvod.....	3
1.1 Definice tématu.....	5
1.2 Metodologie.....	6
1.3 Literatura.....	7
1.4 Tři negativní pokusy o definici	10
1.5 Typologie.....	12
2. Teroristické útoky z 11. září 2001.....	16
2.1 Faktografický sled událostí.....	16
2.2 Modus operandi.....	17
2.3 Profil skupiny.....	21
2.4 Cíle, strategie a mediální obraz.....	28
3. Madridské vlakové útoky.	31
3.1 Faktografický sled událostí.....	31
3.2 Modus operandi.....	33
3.3 Profil skupiny.....	36
3.4 Cíle, strategie a mediální obraz.....	40
4. Bombové útoky v červenci 2005 v Británii.....	44
4.1 Faktografický sled událostí.....	44
4.2 Modus operandi.....	45
4.3 Profil skupiny.....	47
4.4 Cíle, strategie a mediální obraz.....	52
5. Závěr.....	55
5.1 Syntéza poznatků.....	55
5.2 Terorismus globální éry „říznutý“ náboženským fanatismem.....	57
6. Poznámky.....	60
7. Seznam použité literatury.....	65
8. Anotace.....	69

1. Úvod

...Jsem čerstvý absolvent studia medicíny na prestižní univerzitě v západní Evropě, kam také přišli mnozí mí souvěrci za prací. Vyrůstal jsem na předměstí velké aglomerace a byl jsem ve věku dozrávání konfrontován s dynamickým modernismem Západu. Byl jsem nucen přemýšlet o své východní tradici. Média mne každý den dokola přesvědčují, že nespravedlnosti a příkoří, které se dějí národům muslimského světa se od koloniálních dob nezměnily. Cítím potřebu vykročit z pohodlí svého zázemí a pomoci svým muslimským bratrům a sestrám. Alláh, s kterým jsem se nedávno potkal při meditaci nad Koránem, mi k mému vítězství osvítil cestu. Další přátelé, které jsem potkal v madrase, budou moji spolubojovníci. Již zítra mohu ztrestat zvěli velmoci, která nehájí jiné než parciální zájmy spojené s finanční a ekonomickou převahou, jenž ji udržují v pozici hegemonu tohoto globálního uspořádání...

Dlouho jsem přemýšlel o způsobu, jak začít úvod práce, která se věnuje tématu zdánlivě iracionálního násilí, které je obestřeno příkrovem orientální mystiky a náboženského fundamentalismu. Pulty knihkupectví jsou přeplněny tituly vysvětlujícími a mapujícími jednotlivé spektakulární teroristické útoky a jejich přední protagonisty. Nicméně pokusů o hlubší úvahu nad paralelami, které tyto útoky provázejí, je jen poskrovnu a objevují se spíše v podobě dílčích statí v odborných periodících. Autor předkládané práce nehodlá hltit čtenářskou obec. Na následujících stránkách se pokusím demonstrovat na analýze třech konkrétních teroristických aktů, jejichž zdroj jsme si zvykli souhrnně označovat

jako islámský fundamentalismus, význam tohoto fenoménu v 21. století a stanovit obecnější rámec rozboru.¹

1.1 Definice tématu

Terorismus má svou dlouhou a krvavou stopu, která se vine napříč dějinami lidských společností. Zatímco jedni spatřují jeho původ ve vražedných činech asasinů v Persii, jiní jsou přesvědčeni, že terorismus je spojen s obdobím Velké francouzské revoluce.² Ve své práci se hodlám zaměřit především na mezinárodní terorismus v období posledních dvaceti let po pádu železné opony. Specificky se pokusím naléznout paralely a dichotomie v třech konkrétních teroristických aktech. Jmenovitě se zaměřím na útoky z 11. září 2001 v New Yorku a Washingtonu, 11. března 2003 v Madridu a konečně 7. července 2005 v Londýně. Předmětem mého zkoumání a komparace se stanou zvolené cíle, použité metody a stručný profil teroristů a teroristických skupin stejně jako vybrané mediální souvislosti jednotlivých aktů násilí.

Mimo cíle této práce leží tematika dopadů a protiteroristických opatření stejně jako soudní procesy s podezřelými. Nesleduji také jednotlivé teroristické organizace vyjma sítě al-Káidy, a to pouze ve vztahu ke zkoumaným třem výše uvedeným teroristickým událostem. Pouze v ojedinělých případech bude uvedena souvislost se zahraničně-politickým směřováním vlád zemí, ve kterých se atentáty odehrály. Mimo předkládaný rozbor leží rovněž snaha o nalezení nábožensko-filozofických základů, z kterých moderní islámem inspirovaný terorismus vyvěrá. To samé lze říci o individuální a kolektivní psychologii strůjců jednotlivých činů. Příkládané profily teroristů se snaží

postihnout skutečně klíčové jednotlivce v daném případě, kteří mohou sloužit ke komparaci v rámci záběru tří útoků.

Poslední poznámka se vztahuje k budoucímu studiu. Rád bych využil nashromážděné literatury a on-line zdrojů pro rozšíření práce v doktorandském studiu. Za velmi závažné téma, kterému se v tomto textu věnuji jen okrajově, považuji interpretace teroristických útoků. Jakou roli hrají při konstituování hrozeb, definici skupin a vztahů „my-oni“ a diskurzu v politické i expertní aréně? Na všechny tyto otázky i nadále hledám odpovědi.

1.2 Metodologie

Předmětem mého zkoumání jsou tři konkrétní teroristické činy. Snažím se nashromážděné faktografické informace poskládat dle předem daného schématu. Nejprve se pokouším každý případ za pomoci primárních zdrojů rekonstruovat podle principu „co se stalo“. Následně využívám dostupných zdrojů k rozboru použitých metod, které teroristé při operaci použili, tj. „modus operandi“. Vzhledem k rozsahu práce jsem považoval za nutné vyselektovat konkrétní životní osudy strůjců atentátů tak, aby bylo pro čtenáře možné jejich srovnání. Zaměřoval jsem se na relevantní informace, které formovaly jejich budoucí konání, nikoliv na hloubkovou psychologickou analýzu, tedy „o koho se jednalo“. Závěrem každého případu referuji o cílech, které teroristé sledovali a mediálně prezentovali, tzn. „čeho chtěli dosáhnout“.

Ve svém rozboru se opírám o základní terminologii a stěžejní definice (viz. sekce „Tři pokusy o definici“). Ty pak promítám do prostudované literatury, abych našel, za

stejných podmínek, odpovědi na výše uvedené dílčí otázky. Závěrem se pokouším o syntézu a komparaci jevů, které se objevují ve vícero případech.

1.3 Literatura

Samotný termín terorismus je předmětem rozsáhlých sporů, které nejsou jen sémantickými hrátkami jazykozpytců a akademiků. Přesné postihnutí základní charakteristiky tohoto fenoménu zadává jasná kritéria pro politicko-právní aspekty. Není tedy jedno, zda-li hovoříme o teroristovi-bojovníku za odtržení určité územní entity, teroristovi-bojovníku druhého odboje během nacistické okupace Československa nebo teroristovi-náboženském fanatikovi, který věří, že skrze smrt tisíců nevinných civilistů pomůže vytvořit celosvětový islámský chalífát.

Pro účely tohoto textu rozlišuji použitou literaturu do čtyř základních skupin: prameny, monografie a studie, odborná periodika a články a rozhovory. V oblasti pramenů považuji za výborný zdroj kolekci překladů textů a projevů předních teroristů a islámských radikálů *The Al Qaeda Leader* od Raymonda Ibrahima. Pro praktické informace a faktografický sled událostí vedoucích k útoku z 11. září slouží výsledek úctyhodné práce Národní komise k teroristickým útokům na Spojené státy, kterou ustanovil prezident Bush v listopadu 2002. Mezi další cenné materiály patří zpráva dolní komory britského parlamentu k bombovým útokům ze 7. července 2005. Původní texty k poslednímu teroristickému činu v Madridu jsem měl možnost kvůli jazykové bariéře prostudovat v menším rozsahu prostřednictvím sekundární literatury, odborných statí a novinových článků, které uvádím níže. Zdrojem s trvalou hodnotou je od roku 1985 vycházející

Patterns of Global Terrorism, který od roku 2005 nahradil dokument *Country Reports on Terrorism*, který vydává americké ministerstvo vnitra.

Pro utřídění a kategorizaci různých aspektů politicky motivovaného násilí je dobrým průvodcem skvělý počin amerických akademiků Alexe P. Schmida a Alberta J. Jongmana, kteří vydali poprvé v roce 1984 knihu *Political Terrorism*, v které dávají dohromady poznatky nejrozličnějších vědních disciplín s cílem, co nejvěrněji popsat terorismus. Publikace obsahuje vedle kvalitního teoretického vhledu i přehled relevantní literatury. Poslední rozšířená edice je z roku 2005. O něco skrovněji, ale přesto kvalitně působí *The Age of Terrorism* Waltera Laqueura, předního experta na terorismus, z roku 1971.

Zcela mimořádný vhled do událostí okolo 11. září vnáší Richard C. Clarke, zúčastněný pozorovatel a aktér v jedné podobě. V jeho částečně biografické knize, která vyšla v českém překladu pod názvem *Strategie války proti terorismu*, strhujícím způsobem líčí poslední měsíce a dny, které USA odbíjely pomyslné hodiny před největšími útoky na území spojených států.

Pro českého čtenáře je nutné zmínit dvě monografie. První je *Terorismus a války na počátku 21. století* od výzkumného pracovníka Ústavu mezinárodních vztahů Jana Eichlera. Text obsahuje originálně zpracovanou teoretickou část doplněnou řadou přehledných schémat. Naopak propojení obou rozsáhlých témat z titulu poněkud znehodnocuje koncentraci čtenáře i autora. Druhou novinkou na českém knižním pultu je práce skupiny mladých autorů pod vedením Emila Souleimanova. Monografie nazvaná *Terorismus, válka proti státu* člení terorismus dle klasického rozřazení ultralevice-entnoseparatismus-nábožensky motivované násilí. Je pochopitelné, že se nepodařilo

v množství 15 různých autorských příspěvků udržet silnou jednotící linii. Vyzdvihl bych na tomto díle zvláště text o al-Káidě z pera Tomáše Mužíka, který na malé ploše shrnuje nejzásadnější okamžiky vývoje opíraje se o uznávané zahraniční autority a znalost arabských zdrojů.

Vynikající introdukcí do světa náboženství, politiky a společenského života islámu je seznámení se s literaturou předních domácích a světových orientalistů. Zde bych rád zmínil především profesora Luboše Kropáčka (*Blízký východ na přelomu tisíciletí. Dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy* 1999) a Miloše Mendela (*Džihád*, 1997) z Orientálního ústavu Akademie věd ČR a francouzského arabistu Gilles Kepela (*Válka v srdci islámu*, překlad 2006).

V případě sebevražedných útoků v Madridu a Londýně jsem bohatě čerpal z řady odborných studií královského institutu Elcano. Mezi dva konkrétní články, které svým způsobem diktovali diskurz uvnitř bezpečnostní komunity o významu terorismu v 21. století, považuji ten od Barry Butzana (*Will the global war on terrorism be the new Cold War?* in: *International Affairs*, 2006) a autorského kolektivu B. Frederking, M. Artime, M.S. Pagano (*Interpreting September 11* in: *International Politics*, 2005).

Novinové články a zpravodajské speciály doplněné o rozhovory s hlavními protagonisty obohatily akademické texty o bližší propojení s realitou. Zvláště pak nedávné teroristické činy postrádají relevantní zpracování v sekundární literatuře. Druhým handicapem je při studiu bezpečnostní problematiky fakt, že řada materiálů a informací podléhá určitému stupni utajení. Zpravodajské speciály, zejména z dílny mezinárodně uznávané stanice BBC, poskytují řadu cenných informací o profilech atentátníků v USA, Madridu a samozřejmě v Londýně.

1.4 Tři negativní pokusy o definici

Násilí, politika, asymetrie. Tři slova, která často slýcháme v souvislosti s terorismem, mají mnoho významů sama o sobě, natož když se je pokusíme spojit do jednotného rámce. Níže uvádím pokus právě o vytýčení základních dělicích linií, které nám mohou usnadnit poznávat a analyzovat tento mnohoznačný a významově bohatý termín.

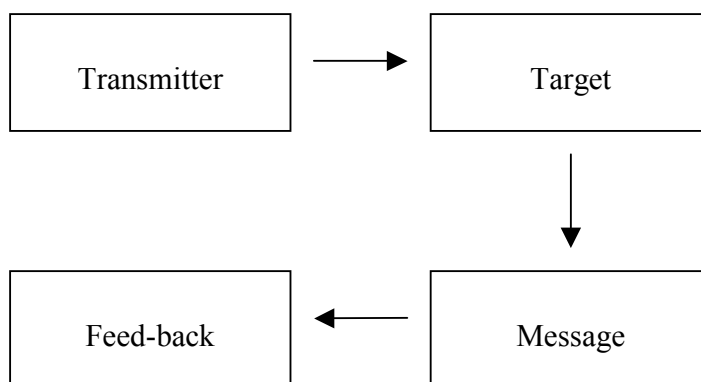
Terorismus není válkou. Zejména od druhé poloviny 20. století stále zřetelněji vnímáme fakt, že stát přestává být imunním vůči zásahům podstatných entit, které obvykle nedisponují tak širokou paletou nástrojů tzv. tvrdé síly (vojenská a ekonomická převaha) jako suverénní státy. Ukazuje se, že ne každá válka nebo konflikt se odehrává, jako tomu bylo doposud, mezi dvěma suverénními státy. Stát se stále častěji dostává do role napadeného asymetrickým typem aktéra a asymetrickými nástroji.³

Teroristé se vždy snaží o medializaci svých činů, aby mohli mobilizovat širokou veřejnost, která v demokratických i nedemokratických režimech v posledku ovlivňuje jednání vlády a bývá tzv. měkkým cílem. Při svých začátcích byla al-Káida strukturována do čtyř výborů. Jedním z nich byl mediální výbor. Osoba, která výbor vedla, dala tomuto tělu i své jméno. Vznikla tak v 90. letech agentura „Abu Musab Reuter“.⁴

Mobilizace probíhá za účelem stmelení řad podporovatelů teroristů a jejich cílů a na druhé straně umožňuje multiplikovat pocit ohrožení do nepřátelských řad. Tím se teroristé stávají formotvornou silou ovlivňující názory široké veřejnosti. Zejména otevřené demokratické režimy s tímto neblahým jevem velmi těžce bojují, neboť vlády jsou ve svém jednání limitovány ústavními principy hájícími základní lidské svobody.

Terorismus charakterizují čtyři základní prvky: odesílatel poselství (transmitter), terč útoků (target), poselství (message) a reakci zastrašeného (feed-beck). Odesílatelem se rozumí terorista nebo teroristická organizace. Terč útoků musí splňovat určitá kritéria, symboliku, mediální atraktivitu, získání prostředků, osvobození vězněných teroristů-kolegů atd.. Poselství je určeno těm, které teroristé zamýšlejí ovlivnit, např. vládu, elektorát před blížícími se volbami a vyvolat strach u veřejnosti. Výsledkem prvních třech činitelů bývá odpověď napadeného státu. Pro názornost uvádím následující schéma.

Schéma 1.: čtyři charakteristiky terorismu⁵

Terorismus není ani guerillovou válkou.⁶ Tak jak známe odbojová hnutí např. z Latinské Ameriky, lze je charakterizovat jako polovojenské bojůvky s armádním způsobem organizace, které kontrolují část území státu, proti kterému vedou boj. Vyhýbají se však přímému střetu s početně i materiálně silnějším nepřítelem na bojišti. Spoléhají se na záškodnické akce typu atentátů, únosů, narušování administrativní kapacity státu vládnout. Cílem jejich pozornosti jsou političtí a vojenští představitelé nepřátelské vlády.

Vedle toho teroristé, kteří žijí ve skrytu uvnitř veřejnosti, systematicky cílí na civilní obyvatelstvo, které považují za legitimní objekt násilných aktů.⁷

S definicí terorismu souvisí také organizovaný zločin. Oba tyto neblahé fenomény se často doplňují. Obvykle tomu bývá tak, že nelegální operace slouží k zajištění dostatečné finanční nezávislosti pro realizaci teroristických aktivit. Na příkladu madridských útoků si můžeme ukázat jak teroristé využili kriminálního prostředí k nákupu trhavin výměnou za narkotika. Terorismu se od organizovaného zločinu liší povahou svých cílů, které jsou politické povahy. Tím se liší také terorista od zločince nebo pachatele trestného činu.

Velmi širokou shodu lze vystopovat na definici, která vznikla syntézou mnoha různých podnětů: „*Politicky, ideologicky či nábožensky motivované, slepé, nerozlišené zabíjení bezbranného a nevinného civilního obyvatelstva.*“⁸

1.5 Typologie

Je nezbytné si uvědomit, že každé odborné téma je nutné vědecky uchopit a vztáhnout k podstatě či jádru objektu zkoumání. Každá typologie nebo, chcete-li, katalogizace daného tématu zpřehledňuje pomyslnou pojmovou krajinu, která je obvykle plná „výčnělků, proláclin a zdánlivě okrajových oblastí“.

Bohužel v případě soudobého politicky motivovaného terorismu zůstává mnoho otazníků již při samotném pokusu o definici tohoto fenoménu.⁹ Mnoho autorů vnáší do bádání své vlastní pojmosloví a charakteristiky, které ovlivňují zkoumaný objekt. Proto je také např. velmi složité komparovat statistiky teroristických incidentů.¹⁰ V kapitole věnované typologii se snažím nastínit různé kategorie terorismu a vztahy mezi těmito kategoriemi.

Cílem této stati je předložit čtenáři ucelený vhled do problematiky a poskytnout mu teoretická vodítka pro to, co konstituuje terorismus.

Níže je uvedena tabulka č. 1, kde jsou shromážděna kritéria, která se v odborné literatuře nejčastěji používají pro klasifikaci terorismu.

Tabulka č. 1 – Výčet obvyklých charakteristik pro klasifikaci¹¹

1. aktéři	6. politická orientace
2. oběti	7. motivace
3. příčiny	8. požadavky
4. prostředí	9. účely
5. nástroje	10. cíle

Mezi nejčastěji skloňované sousloví dneška patří *mezinárodní terorismus*. Tento pojem se obvykle dává do kontrapozice k tzv. domácímu terorismu. Schmid a Jongman se společně zamýšlejí nad dopady definic pro teoretické zkoumání terorismu. Jako demonstraci významu pojmové přesnosti uvádějí následující příklad.

Útok Spojených států amerických na Lybii v dubnu 1986 je možné charakterizovat rovněž jako akt *mezinárodního terorismu* vzhledem k omezenému a cílenému použití síly na jiný suverénní stát. Naopak hypotetický únos amerického letadla státním příslušníkem USA ve vzdušném prostoru Libanonu, který požaduje osvobození svého spoluvězně v New Yorku, je možné považovat za akt tzv. domácího terorismu. Z výše uvedeného

příkladu vyplývá, že „boj“ o terminologickou přesnost má své závažné právní, politické a vojenské konsekvence.

Velmi častým referenčním objektem v analýzách různých teroristických činů bývají aktéři. V některých případech se jedná o jednotlivce, skupiny a nebo státy. Státy figurují jak v kategorii „obětí“, tak „aktérů“. V druhém případě se rychle do obecného povědomí vžil pojem „státem podporovaný terorismus“. Od dob Velké francouzské revoluce používáme slova teror k pojmenování státních zřízení, které preferují násilí v boji s politickými odpůrci a vnášejí do politického života neustále strach a pohrůžky.

Někdy se můžeme setkat s rozlišením teroru a terorismu, kdy se první název přiřazuje státním aktérům, a naopak druhý termín slouží k deskripci metod nestátních aktérů. Jinou dichotomií lze spatřit v rozlišení teroru (anglicky terror), který je přisuzován vzbouřencům, a adjektivu „protiteroristický“ (counterterror), které se vztahuje k aktům státní moci.¹²

Terminologie je v těchto případech důležitá především proto, že dává legitimitu aktérům k jejich konání. Jedná se o proces legitimizace jednání. Klasickým příkladem pro českého čtenáře může být atentát na říšského protektora R. Hendricha skupinou odbojářů. Tento násilný akt ukončil život vrcholného představitele okupační mocnosti, která v českých zemích a celé Evropě zaváděla nacistický režim teroru. Ačkoliv by za normálních okolností ozbrojování a plánování tohoto aktu na představitele státní moci v dobách míru znamenal jasný kriminální čin, celá situace byla zarámována druhou světovou válkou, která poskytla hrdinům druhého odboje plnou legitimitu. Nacistický režim však přesto považoval atentát za teroristický čin a zavedl protiteroristická opatření a mj. vyvraždil dospělé obyvatele obce Lidice, které podezíral ze zločinného spolčení s členy odbojové

skupiny připravující atentát. Dalším motivem tohoto hrůzného činu bylo vynutit si exemplárním trestem domnělých zločinců poslušnost nepřátelsky naladěného obyvatelstva.

*Tam, kde se naplňování práva stalo nepředvídatelným, neboť vina jednotlivce je pro režim méně důležitá než kolektivní poslušnost, pak se zcela jasně nejedná o legitimní monopol násilí ale o státní terorismus.*¹³

Druhým významným nástrojem pro klasifikaci teroristických činů bývá politická orientace útočníků. V Evropě rozeznáváme např. levicový terorismus, v Africe a Asii antikoloniální nacionalismus, v britsko-irském konfliktu hovoříme o nábožensky motivovaném terorismu a v případě separatistických tendencí v Baskicku se nabízí násilná snaha o teritoriální osamostatnění.¹⁴ Někteří autoři mají za to, že terorismus představuje strategii (nikoliv cíl) v politické komunikaci. Jedná se o alternativu k známé Clausewitzovi tezi o pokračování politiky jinými prostředky (místo války domýšlíme terorismus). Ve chvíli, kdy se pokoušíme charakterizovat terorismus podle pomýlených cílů a nikoliv použitých metod, zabředáváme do „bažiny“ ideologických hodnocení, která deformují nezávislý předmět zkoumání.¹⁵

2. Teroristické útoky z 11. září 2001

2.1 Faktografický sled událostí

11. září 2001 (zkráceně 9/11) se staly Spojené státy americké cílem smrtících útoků teroristů. Toho rána došlo k únosu čtyř civilních letadel, která původně směřovala do San Franciska a Los Angeles. Letadla s označením letu American Airlines 11 a United Airlines 175 byla následně použita jako kamikadze a navedena na severní a jižní věž budovy Světového obchodního centra v New Yorku, třetí letadlo označené jako American Airlines 77 si vybralo za terč sídlo ministerstva obrany – Pentagon.¹⁶ Poslední hrůznou scénou se stala zemědělská krajina blízko obce Shanksville v Pensylvánii, kde tragicky skončil let s označením United Airlines 93.¹⁷

Mimo 19 teroristů ten den zahynulo 2974 nevinných civilistů, 6291 bylo zraněných a 24 osob je stále pohřešováno. Celkem byli zasaženi příslušníci 90 odlišných zemí. Mnoho lidí našlo smrt při pokusu zachránit se před plameny skokem z mnoha set metrů vysoké hořící budovy „dvojčat“. Další byli uvězněni v patrech nad zásahem. Záchranná operace prostřednictvím helikoptér ze střech budov byla nemožná kvůli mohutnému dýmu a požárem způsobenému zahřátí. Během záchranných prací zemřely přes tři stovky new-yorských hasičů.

Do výčtu škod a kolapsu obou budov Světového obchodního centra je nutné zahrnout rozsáhlé materiální škody, ekonomické dopady a nezapomenutelné trauma pro celý svět.

Teroristé neváhali použít průmyslových nožů na řezání krabic k zavraždění nepohodlných cestujících a posádky letounu včetně jednoho z pilotů. Díky palubním

telefonům, které někteří pasažéři využili, bylo možné částečně zmapovat některé podrobnosti včetně domnělých výbušnin, které měli teroristé na sobě. Záznam z černé skříňky z UA 93 potvrdil, že se pasažéři pokusili ve spolupráci s posádkou získat kontrolu nad letadlem. Záznam zřetelně zachytil volání jednoho z únosců, aby terorista-pilot nasměroval letoun proti zemi ve chvíli, kdyby se mu zdálo, že jej pasažéři přemáhají.

Z následného rozhovoru s jedním z lídrů al-Káidy Khalidem Sheikhem Mohammedem na al-Jazeere vyplynulo, že původním cílem onoho osudného letu měl být objekt Kapitolu ve Washingtonu. Agentura AP ve zmatku po nárazech prvních dvou letadel oznámila, že byl unesen další letoun Delta Airlines 1989. Později se ukázalo, že se jednalo o omyl a letadlo přistálo v pořádku na letišti v Cleavlandu ve státě Ohio.

2.2 Modus operandi

Během několika hodin vypátrala policie přesné údaje o teroristech, kteří ovlivnili životy tisíců nevinných civilistů. Stalo se tak na základě nalezených dokumentů v kufru jednoho z hlavních strůjců únosů Mohameda Atty, který díky zpoždění překládky zůstal na letišti v Bostonu. Byly zde uvedeny materiály vztahující se k okruhu 19 teroristů, Attova soukromá korespondence z univerzity v Egyptě, řidičský průkaz druhého únosce Abdulazize Aloumari, video ze simulátoru Boingu 757, skládací nůž a pepřový sprej.¹⁸

Plánování útoků začalo již o rok a půl dříve a plán postupně zrál v jednom studentském bytě v Hamburku. Jednalo se o byt pronajatý trojicí budoucích strůjců teroristických aktů: Mohameda Atty, Marwana Al-Shehhia a Ziada Jarraha. Díky sledování konta prvního

z jmenovaných mužů bylo zjištěno, že k provedení únosů bylo potřeba 500.000 amerických dolarů, které pocházely z blízkovýchodních zdrojů. Pravý původ financí k provedení teroristického činu nebyl jasně prokázán.¹⁹ Je to způsobeno i skutečností, že většina finančních prostředků, kterými al-Káida disponovala, pocházela z jednotlivých darů. Celkově CIA odhaduje, že na pokrytí jejích aktivit bylo každoročně třeba nasbírat 30 milionů dolarů. I když se bin Ládinovi přezdívalo „finančník“ a pocházel z milionářské rodiny, nikdy přímo teroristickou síť nefinancoval. Al-Káida používala facilitátory, kteří sbírali v okolí mešit dary, které mají hlubší islámskou tradici charity ve formě tzv. zakátu, což patří mezi základní náboženské povinnosti každého muslima.²⁰ Celková propracovanost plánů a globální síť kontaktů na teroristy vyšetřovatele překvapila. Jedním z mála lidí, který dlouhodobě upozorňoval na velmi akutní hrozbu ze strany al-Káidy byl Richard A. Clarke, tehdy Národní koordinátor pro bezpečnost a boj s terorismem. Svou trpkou zkušenost a obavy z budoucnosti vyjádřil v autobiografické knize:

„Al-Káida své útoky plánovala roky předem, rozmísťovala spící buňky, prováděla průzkum terénu. Její vůdci se dívali daleko dopředu a věřili, že jejich boj může trvat celá desetiletí, možná i celé generace. Amerika naproti tomu fungovala ve čtyřletém volebním cyklu a na konci roku 2000 zrovna začínal nový cyklus. Terorismus nebyl tématem prezidentské volební kampaně.“²¹

Každý ze čtyř unesených strojů měl mít na palubě skupinu pěti únosců. Jednotlivé skupiny se dále členily dle specializace na teroristu-pilota a zbytek, který kontroloval

prostor s pasažéry. Pouze v jediném případě nebylo komando únosů „úspěšné“ a zřítilo se i s desítkami pasažérů v Pensylvánii. Stalo se tak i proto, že na palubě letadla chyběl pátý člen Zacarias Mussaoui, který byl zdržen již dříve v Minnesotě.²²

Později vzešlo z vyšetřování najevo, že bombové útoky na loď námořnictva Spojených států US Cole v Jemenu měly spojitost jednak s teroristickou sítí al-Káida, a jednak s útoky z 9/11. *„Důkazy o propojení al-Káidy a bin Ládina s útoky z 11. září jsou jasné a nevyvratitelné“*, prohlásil během slyšení v Senátu Kongresu USA Dale L. Watson, zástupce ředitele pro boj s terorismem Federálního úřadu pro vyšetřování.²³

Po zadržení Khalida Sheikha Mohammeda v březnu 2003 v Pákistánu bylo zjištěno, že nápad a příprava organizace útoků se poprvé objevily v okolí bin Ládina v roce 1996. V té době se uvažovalo o únosu 12 západních letících nad Pacifikem. Jednalo se o operaci Bojinka. Avšak bin Ládin nebyl přesvědčen o praktické proveditelnosti podobného útoku na území Spojených států a zdráhal se Mohammedovi poskytnut nezbytné finanční prostředky.²⁴

Teprve o dva roky později po atentátech na ambasády USA ve východní Africe uzrává v mysli bin Ládina teroristický akt a vybírá skupinu lidí, kteří mají plán zrealizovat. O vstupní vízum do Spojených států požádalo celkem 27 členů sítě al-Káidy. Úzká skupina vybraná opět bin Ládinem prodělala na sklonku roku 1999 speciální výcvik táboře Mes Aynak v Afghánistánu. Příprava zahrnoval lekce ze základních slovních obrátů a frází angličtiny, práci s telefonním seznamem, rezervace letenek, používání internetu a kódování. Operativci měli k dispozici rovněž počítačový simulátor letu a digitální letecké řady, aby byli schopni analyzovat destinace a vzdálenosti letadel ve vzdušném prostoru.²⁵

Mezi čtveřicí absolventů tréninku a budoucí sebevražednou skupinkou byli: Nawaf al Hazmi, Khalid al Mihdhar, Walid Muhammad Salih bin Attash (také Khallad), a Abu Bara al Taizi. Všichni společně vyrazili do Kuala Lumpur v Indonésii. Zde se rozdělili. Dvojice Khallad a Abu Bara byla instruována, aby studovala bezpečnost letišť. Druhý pár, Hamzi a Mihdhar, si měl obstarat nové cestovní dokumenty a vyrazit do USA. Doposud se počítalo s paralelními akcemi nad Asií a v USA. Operativci byli hosty místní odnože al-Káidy Jemaah Islamiah. Midhar otestoval pozornost letištního personálu a monitorovacích zřízení, když se mu podařilo propašovat na palubu letadla směřujícího z Kuala Lumpur do Hongkongu teleskopický nůž na řezání krabic.²⁶

V březnu 2000 se bin Ládin definitivně rozhodne, pod tíhou složité koordinační role, podpořit pouze útoky na Ameriku a operaci na únosy v jihovýchodní Asii ruší. Hamzi a Midhar jsou pak dislokováni 15. ledna 2000 v Los Angeles..

Druhým důležitým komponentem byla hamburská buňka arabských studentů: Mohamed Atta, Marwan al Shehhi, Ziad Jadran a Ramzi Binalshibh. Tato skupina, až na Binalshibha, se měla stát budoucími piloty sebevrahy. Jediným přeživším je Binalshibh. O skupině a vůdci Attovi více v sekci profily. Posledním z pilotů se stal Hani Hanjour, mladý muž ze Saudské Arábie, který vlastní od dubna 1999 pilotní licenci ke komerčním letům.²⁷

Další podstatnou částí celkové operace bylo naverbování sebevražedných teroristů, kteří měli za úkol pacifikovat posádky unesených letadel (ve zprávě komise 9/11 jsou označováni jako „muscle hijackers“).²⁸ Pocházeli povětšinou také ze Saudské Arábie a byli ve věku mezi 20-28 lety. Hamzi a Mihdhar byli již v USA. Komando 13 únosců-nepilotů zahrnovalo: Satama al Suqami, bratry Waila a Waleed al Shehri, Abdul Azize al

Omari, Fayeza Banihammada ze Spojených arabských emirátů, Ahmeda al Ghamdi, Hamzu al Ghamdi, Mohanda al Shehri, Saeeda al Ghamdi, Ahmada al Haznawi, Ahmeda al Nami, Majeda Moqeda a Salema al Hazmi. Mnoho z výše jmenovaných patřilo mezi nezaměstnané bez vyššího vzdělání. Pouze několik započalo v univerzitním studiu. Je předpoklad, že se dostali k al-Káidě přes nábor v okolí mešit v Saudské Arábii.²⁹

Postupně byli nuceni zprerhat vazby s rodinou, odjeli do výcvikových táborů do Afghánistánu. Po ukončení teroristického výcviku se vrátili zpět do rodné země, kde požádali o vízum do USA. Následně odcestovali opět do Afghánistánu, kde se učili jak provést únos, odzbrojit ozbrojené hlídky v letadlech, používat výbušniny a nože. Od dubna 2000 nalétávalo 13 výše uvedených teroristů do USA.

V mezičase únosci-piloti sbírali informace o cílech a podnikali pozorovací lety. Pořídili si zbytnou GPS navigaci a doladřovali detaily útoků. Vlastní lístky pro osudné lístky si zakoupili se 14 denním předstihem.

2.3 Profil skupiny

Již 27. září 2001 FBI uveřejnila fotografie 19 únosců spolu s dalšími podrobnostmi o jejich původu. 15 útočníků bylo ze Saudské Arábie, dva ze Spojených arabských emirátů, jeden Egyptan a jeden Libanonec. Jedním z velkých překvapení byla skutečnost, že se vesměs jednalo o „nestandardní“ sebevražedné atentátníky, kteří byli zralými muži s dobrým vzděláním a jejichž systém hodnot byl plně vyvinut.

Podle údajů zprávy 9/11 byly útoky naplánovány Khalidem Sheikhem Mohammedem a schváleny Usámou bin Ládinem. Důležitou úlohu v přípravách a provedení útoků sehrála

skupina arabských studentů z Hamburku. Mezi tzv. hamburskou buňku patřil vedle Mohameda Atty, který byl vůdcem skupiny 19 únosců a pilot boingu American Airlines číslo 11., také Ramzi Binalshibh, kterému však byl odepřen vstup do USA, a Marwan al-Shehhi. Mezi dalšími členy bývají zmiňováni: Said Bahaji, Zakariya Essabar, Mounir el Motassadeq, Abdelghani Mzoudi a Ziad Jarrah.

1. listopadu 1998 si pronajali tři budoucí teroristé Atta, al-Shehhi a Binalshibh třípokojevý byt v ulici Marienstrasse v Hamburku. Sdíleli anti-americké a antisemitské přesvědčení a společně se také radili, co by měli v této věci provést. Oproti původnímu záměru jít bojovat proti Rusům v Čečensku se nakonec rozhodli k cestě do Afghánistánu, kde se připojili k muslimským fundamentalistům bojujícím za obnovení islámského státu prostřednictvím hnutí Taliban.

Do afghánského Kandaháru přicestovala většina hamburské buňky na přelomu listopadu a prosince 1999 přes Karáčí a místní kancelář Talibanu v Pákistánu. Zde se připojili k bojovníkům sítě al-Káida a bin Ládinovi, kterému přísahali věrnost. Oplátkou za to byl Atta vybrán za vůdce skupiny plánující teroristické útoky v Americe. Skupina prodělala bojový výcvik a opět se navrátila do Německa, aby se její členové zapsali do pilotní školy. Na doporučení německého leteckého instruktora odletěli na praktický trénink do USA.

V průběhu příprav se v hamburském bytě vystřídalo celkem 29 operativců al-Káidy. Smlouva o pronájmu byla podepsána Attou. Mezi časté návštěvníky patřil Khalid Shaikh Mohammed. Německá bezpečnostní služba již v té době byt a jeho obyvatele monitorovala, avšak o svých pozorováních nepodala zpravodajům z USA žádnou zprávu, za což si vysloužila po 9/11 rozsáhlou kritiku. V následující části se zúží pozorování na

dva členy přípravné skupiny: plánovače Mohammeda, který byl zatčen v březnu 2003 a strůjce Attu, který zemřel při nárazu letadla do budovy Světového obchodního centra.

Mohamed Atta se narodil 1. září 1968 v egyptském Kafr El Sheikh v okolí delty Nilu a zemřel při sebevražedném útoku v Kristově věku 33 let. V deseti letech se s rodinou přestěhoval do Káhiry, kde posléze vystudoval na prestižní Americké univerzitě architekturu. Otec i matka patřili mezi vzdělanou střední vrstvu. Sestra se později stává lékařkou a druhá sestra nastupuje jako vysokoškolská profesorka. Mladý Atta patří mezi nadané a pečlivé studenty.

V roce 1992 se přesouvá do Německa na pozvání rodinných známých, aby dokončil své studium na Technické univerzitě v Hamburku. Po příjezdu do severoněmeckého města se začíná přiklánět k náboženskému životu se všemi jeho povinnostmi, drží půst a často navštěvuje mešitu. Používá také několik falešných jmen. Během následných sedmi let potkává Marwan al-Shehhi, Ramzi Binalshibha a Ziada Jarraha. Centrem jejich pozornosti a zájmu se stává mešita al-Kuds. Lidé z jeho okolí jej charakterizují jako uzavřeného a nepřátelsky naladěného člověka.

Ve svém studiu pod vedením profesora Dittmara Machuleho se věnuje studiu starodávných měst Blízkého východu a rozrušování těchto městských center moderní estetikou. Mezi jeho oblíbená města patří syrské Alepplo, kam se vydává za doprovodu svého profesora na archeologickou studijní cestu. Získává nadobro odpor k modernímu ničení tradičních sídlišť prostřednictvím výškových budov. Machle jej v rozhovoru uskutečněném krátce po atentátech popsal slovy:

„Velmi dobře argumentoval a byl zapálen do všech věcí a na rozdíl od ostatních studentů ze zahraničí a muslimských studentů byl silně pobožný. Modlil se podle potřeby a přerušil diskusi, aby se modlil v rohu, to byla na něm jediná „zvláštní“ věc. Byl normální student, někdy se usmál. Nesmál se však příliš.“³⁰

Během studia si přivydělával řadou příležitostných brigád. Trvale byl zaměstnán ve stavební firmě Plankontor až do roku 1997, kdy došlo k akvizici společností CAD Systéme. Od poloviny roku 1997 do konce následujícího roku se záznam o Attově působení v Německu ztrácí. Podle některých informací měl kvůli rodinným důvodům odjet zpět do Egypta. Některé spekulace hovoří o možnosti jeho propojení s teroristickým útokem a smrtí 9 osob při střelbě na autobus s turisty v Luxoru. Jednalo se vesměs o německé návštěvníky.³¹

Podle svědectví blízkých se Atta vrátil do Hamburku zcela změněn. Nosil dlouhý plnovous a tradiční arabský oděv. Vrátil se opět na místní univerzitu, kde absolvoval s nejlepším možným průměrem. Následně je nucen opustit univerzitní koleje a hledá si podnájem spolu s Said Bahajiem a Ramzi Binalshibhem. Vzniká tak jádro tzv. hamburské buňky, které spojuje nenávist vůči americké politice na Blízkém východě a antisemitismus³² Místo plánovaného výjezdu „na zkušenou“ do Čečenska získávají příležitost prohloubit si svůj praktický džihád v Afghánistánu.

V období listopad 1999 až únor 2000 se buňka účastní bojového a ideového výcviku al-Káidy v Afghánistánu, kde se stýká s vrchním vedením organizace včetně Usámy bin Ládina, jenž ho seznamuje s plány leteckých útoků na americké cíle.³³

V pozdním březnu 2000 Atta kontaktuje letecké školy ve Spojených státech a získává informace o výuce a tréninku. V červnu téhož roku přilítá s Marwanem al-Shehhi na Floridu, kde oba nastupují do Huffmanova leteckého kurzu. Koncem června absolvují oba samostatné lety. Nezískali však potřebné zkoušky, a proto jsou nuceni pokračovat ve výcviku. Atta získává oprávnění a licenci ke komerčním letům v prosinci 2000. Již 3. prosince mu propadá turistické vízum, avšak příslušné imigrační mechanismy příslušné úřady nijak neinformovaly. Podobně se také stalo v případě, kdy byl Atta kontrolován polici a neměl u sebe příslušné dokumenty. Když byl zatýkácí rozkaz vydán v červnu 2001, bylo již pozdě. Teroristé se přemisťovali z místa na místo, aby neumožnili svým pronásledovatelům zmařit jejich osudné plány.³⁴ Dále pokračuje ve studiu pilotáže velkých dopravních letadel typu Boeing 737.

V červnu 2001 cestuje opět do Evropy. Ve španělském hlavním městě Madridu potkává Binalshibha, s kterým diskutuje o nejrůznějších aspektech spiknutí. Počátkem září 2001 se vrací do USA, aby spolu s dalšími 18 útočníky provedl nejrozsáhlejší teroristický čin na území Spojených států amerických.

Khalid Sheikh Mohammed, „mozek“ a hlavní organizátor teroristických útoků z 9/11 se narodil v Kuvajtu rodičům, kteří pocházeli z Pákistánu. Ohledně přesného data narození panují nejasnosti. V současnosti je mu odhadovaných necelých 50 let a odpykává si ve Spojených státech doživotní trest za teroristické aktivity.³⁵ Byl odsouzen v únoru 2008 za válečné zločiny a vraždu.³⁶ Okolo roku 1999 se stává šéfem propagandy al-Káidy. Podle závěrů zprávy to byl právě Mohammed, kdo byl „architekt“ útoků z 11. září.

Domnělá je jeho účast v nejméně dvou desítkách teroristických činů po celém světě včetně výbuchu Světového obchodního centra v roce 1993, operace Bojinka, útoku na noční klub na ostrově Bali nebo vraždu novináře Wall Street Journal Daniela Perla.³⁷

Dráhu profesionálního teroristy uzavřela operace pákistánských a amerických bezpečnostních sil v březnu 2003 v pákistánském Rawalpindi. Strávil také několik měsíců ve vazbě na americké základně Guantanamo.

K radiálnímu islámu směřoval již od malička. V šestnácti letech se stal členem muslimských bratří, fundamentálního náboženského hnutí původem Egyptu, které se rozšířilo do celého arabského světa. Později se vydává na několik měsíců do Pákistánu a pak kvůli studiu do USA. Zde navštěvuje vzdělávací instituce, mj. Státní zemědělskou a technickou univerzitu v Severní Karolíně. V roce 1986 získává inženýrský titul.³⁸

Následující rok se připojuje ke svým třem bratrům, Zahedovi, Abedovi a Arefovi, kteří bojovali proti sovětské nadvládě v Afghánistánu. Dle informací závěrečné zprávy komise 9/11 patřil k přátelům vůdce Severní aliance Ahmeda Shaha Massouda.³⁹ Své bojovnícké umění prokázal i v roce 1992, kdy přijíždí s dalšími veterány džihádu do válčící Bosny a Hercegoviny. Pomáhá zde bojovníkům i finančně. Následně odjíždí z Balkánu pracovat jako inženýr a státní úředník pro vládu v Kataru. Je však nucen utéct před vyšetřovateli CIA do Pákistánu.

První teroristické zkušenosti získává při osnování operace Bojinka. Jedná se o simultánní zničení 12 komerčních letů nad Asií, které připravuje na Filipínách.⁴⁰ Přípravné akce byly prozrazeny a druhý z dvou hlavních teroristů Ramzi Yousef byl v únoru 1995 zatčen. Mohammed opět utíká do Kataru a vrací se k civilnímu povolání. V lednu 1996 přichází žádost USA, aby katarská vláda uvěznila hledaného teroristu, který se skrývá na jejich

území. Mohammed znovu mění bydliště a míří tentokrát do Afghánistánu. Zde také vidí poprvé po osmi letech bin Ládina v podzemním systému jeskyň Tora Bora.⁴¹ Tlumočí mu svůj plán útoku prostřednictvím únosů letadel na cíle USA. Bin Ládín po něm požaduje, aby se stal členem al-Káidy. Mohammed váhá až do útoků na americké ambasády v Nairobi a Dar es-Salamu, které ho přesvědčí, že to bin Ládín s nenávistí vůči Americe myslí vážně.

První konkrétní plány na teroristické napadení USA obsahovaly únosy letadel na západním i východním pobřeží, která únosci nasměrují na vytýčené cíle. Konspirace byla okopírovaná z neúspěšné operace Bojinka. Počátkem roku 1999 dává bin Ládín operaci zelenou a pověřuje Mohammeda přípravou a zároveň vybírá vhodné operativce pro provedení. Po rozhoření druhé palestinské intifády požadoval urychlení příprav, aby únosy mohly být provedeny již v polovině roku 2000. Tomuto tlaku Mohammed odolal s odvoláním na nedokončené organizační záležitosti, které by mohly ohrozit úspěch celé akce.

V rozhovoru pro arabskou satelitní televizi al-Jazeera připustil, že stál spolu s Ramzi Binalshibhem za operací z 9/11.

„Zhruba dva a půl roku před svatými útoky na Washington a New York se setkal vojenský výbor [al-Káidy] a rozhodl započít plánování mučednických operací uvnitř Ameriky. Když jsme hovořili o cílech, první nás napadlo udeřit na několik jaderných zařízení. Rozhodli jsme se opačně kvůli obavě ze ztráty kontroly...“⁴²

Na dotaz novináře, zda se považují za teroristy, jak o nich referuje vnější svět, Mohammed odpověděl: „*Mají pravdu. To je to, čím se živíme.*“ Ramzi dodal: „*Jestli je terorismus vrhnout teror do srdcí svých nepřátel a nepřátel Aláha, potom, díky Bohu, Nejmilosrdnějšímu, Nejsoucítějšímu za to, že nám umožnil být teroristy.*“⁴³

Plné doznání podal po zatčení svým vyšetřovatelům na Guantanámu: „*Jsem zodpovědný za operaci 9/11 od A do Z.*“⁴⁴

2.4 Cíle, strategie a mediální obraz

Teroristé ze sítě al-Káida zvolili pro úder typický simultánní útok. Jako prostředek a částečně také cíl použili čtyři civilní, plně obsazená letadla. Rukopisu bin Ládina a jeho stoupenců odpovídal i rozsah plánovaných obětí. Konkrétními cíli, na které byly navedeny lety, byly obě budovy Světového obchodního centra, Pentagon a posledním místem úderu měl být Kapitol. K posledně jmenovanému místu však letadlo nedolétlo.

Amerika i celý svět se skutečně ocitly v naprostém šoku ze způsobu tohoto násilného činu i rozsahu škod. Poprvé v historii byl evokován článek V. Washingtonské smlouvy, kdy je útok proti jednomu z členů NATO vnímán jako útok proti všem.

Teroristé si nikoli náhodnou vybrali tři symboly kapitalistické moci: ekonomické (Světové obchodní centrum), vojenské (Pentagon) a politické (zamýšlený Kapitol). O podobnou akci se pokoušel Mohammed a slepý šejch Jásín již v roce 1993. Mohammed však chtěl přijít s novým typem zbraně, aby byl efekt překvapení ještě větší. Chtěl také docílit vážných ekonomických ztrát v samotném srdci USA.⁴⁵

Naopak o datu teroristického činu měl bin Ládín jinou představu. Vyšetřování potvrdilo, že konkrétní lety byly rezervovány s maximálně třítydenním předstihem. Šéf al-Káidy však po Mohammedovi požadoval, aby se úder odehrál již v polovině roku 2000 v souvislosti se zvýšenou intenzitou izraelsko-palestinského konfliktu po návštěvě Ariela Šarona na Chrámové hoře.⁴⁶ Druhým nápadem bin Ládína bylo využít sedmiměsíční výročí od útoku na americkou loď U.S. Cole kotvící v Jemenu.

Nejhledanější terorista světa tak chtěl potrestat Spojené státy za podporu Izraele.

Mohammed však argumentoval nepřipraveností pilotů a nedokončením výstavby přepadových čtyř komand únosců. Nakonec vybral Atta datum s ohledem na právě probíhající zasedání Kongresu.⁴⁷

Významný posun a zacílení hrozeb a útoků na USA následovalo po bin Ládínově výzvě a fatwu nazvanou „Vyhlášení války proti Američanům okupujícím dvě svatá místa“ v srpnu 1996. Pozdější vůdce globálních teroristů ze sítě al-Káida, v textu podepsaném několika autory, vyzývá k zabíjení amerického nepřítele:

*...principiálním a hlavním důvodem současné situace jsou okupující Američané. Proto musíme soustředit úsilí k zničení, boji a zabíjení nepřítele, dokud nebude zcela poražen za Alláhovy přízně.*⁴⁸

J. Eichler rozdělit hodnocení útoků do tří interpretačních rovin. Buď se jednalo o projev nenávisti vůči hodnotám západní civilizace a jejímu hlavnímu symbolu, nebo to byla odvěta teroristů za politiku USA v době globalizace, nebo bylo cílem bin Ládína změnit stávající uspořádání mezinárodních vztahů.⁴⁹ V tomto kontextu nelze přehlížet řetězec

teroristických akcí, které následovaly po bin Ládinově fatwě z 23. února 1998, kterou publikoval londýnský deník vycházející v arabštině al-Kuds al-Arabi. Pod dokument se podepsalo celkem pět osob: Usáma bin Ládín, Ayman al-Zawahiri, Ahmed Refai Taha, Mir Hamzah a Fazul Rahman. Tito lidé zformovali tzv. Světovou islámskou frontu džihádu proti židům a křižákům. Text vyzývá celý islámský svět k rozhodnému kroku:

„Pravidlo zabíjet Američany a jejich spojence, civilisty a vojáky je individuální povinností spočívající na každém muslimovi, který je toho schopen, a to v jakékoli zemi, dokud mešita Aqsa a Svatá mešita nebudou osvobozeny od sevření a dokud se jejich [americké a spojenecké] armády nestáhnou ze všech islámských zemí poraženy, rozdrčeny a neschopné ohrožovat ani jednoho muslima.“⁵⁰

Tímto al-Káida vyhlásila de facto válku USA a jejich spojencům. Text měl silný mobilizační efekt a znamenal počátek silné orientace na americké cíle. Bin Ládín v té době nefiguroval, krom v Saudské Arábii, na seznamu hledaných teroristů. To se rázem změnilo po bombových útocích na ambasády USA ve východní Africe.

V nahrávce odvísalané al-Jazzerou týden po atentátech 9/11 odmítá svou účast na přípravách. Jedním z důvodů, o kterých odborná komunita spekulovala, byla obava vrchních představitelů Talibanu, aby se USA nerozhodly pro razantní útok na Afghánistán. Je proto možné, že se bin Ládín snažil minimalizovat bezprostřední odpověď Ameriky a získat čas.⁵¹ Finální doznání a přihlášení se k únosům Američané objevili na videokazetě nalezené v afghánském Jalalabádu po odchodu talibanských jednotek v prosinci 2001.⁵²

3. Madridské vlakové útoky

3.1 Faktografický sled událostí

Ráno bylo 5:30, když skupina čtyř mužů vyšla z farmy v Chinchónu, nasedla do tří automobilů a rozjela se směrem Alcalá de Henares nedaleko Madridu. Na místním nádraží již čekali přespolní zaměstnanci, kteří měli jako každý pracovní den namířeno do hlavního města. Všichni čtyři muži z Chinchónu nasedli do vlaku číslo 21431, každý do jednoho vagónu ke vchodu, a položili pod sedačku látkovou tašku.

V 7:04 nasedli do jiného vlaku číslo 17305 opět čtyři muži a rozmístili se v soupravě obdobně. U vchodu a s taškou pod sebou. V desetiminutovém intervalu vyrazil třetí vlak číslo 21713 ze stanice Alcalá de Henares s posledním členem posádky na palubě.

Následně všechny sledované osoby postupně opustili vlaky na stanicích, jeden po druhém.

V 7:37 dorazil do stanice Atocha vlak. Cestující jej právě opouštěli, když se ozvala první exploze následována druhou a třetí. O několik desítek vteřin později, když byl vlak 17305 od stanice Atocha vzdálen 500 yardů, následovala série čtyř ohromujících explozí. V následujících dvou minutách došlo k dalším dvěma explozím ve vlaku 21435 ve stanici El Pozo vzdálené tři míle od Atochy. Dílo zkázy uzavřel o dvě stanice dále výbuch vlaku 21713 v Santa Eugenia.⁵³

Obrázek č. 1.: Místa výbuchů

Zdroj: BBC News⁵⁴

Celkem tento den zemřelo 191 osob a na 1800 dalších bylo zraněno ve čtyřech lokalitách výbuchu.⁵⁵ S velikou mírou jistoty ušetřilo zpoždění vlaku 17305, který vybuchl vně stanice Atocha, život desítkám lidí. Celá událost vešla do obecného povědomí Španělů pod zkratkou „11-M“. Mezi zesnulými bylo 17 různých národností včetně dvou Arabů: 142 Španělů, 16 Rumunů, 6 Ekvádorců, 4 Poláci, 4 Bulhaři, 3 Peruánci, 2 Dominikánci, 2 Kolumbijci, 2 Maročané, 2 Ukrajinci, 2 Hondurasané, 1 Senegalec, 1 Kubánec, 1 Chilán, 1 Brazilec, 1 Francouz a Filipínek.

Atentáty přišly právě tři dny před dlouho očekávanými všeobecnými volbami, které nakonec dopadly debaklem vládnoucí lidové strany premiéra José Maríi Aznara. Již hodinu po zmiňované tragédii vláda prohlásila, že se jednalo o akt násilí teroristické sítě ETA usilující o nezávislost Baskicka.⁵⁶ Už v té době však byly zřejmé informace o nalezeném vozidle s koránem uvnitř a mnoho dalších materiálů ukazovalo spíše na stopu náboženského fanatismu s islámským nádechem. Rovněž simultánní způsob odpálení

několika náloží na vícero místech napovídal, že se jedná o rukopis z dílny teroristů z al-Káidy podobný výbuchům ve východní Africe v srpnu 1998 na ambasádách USA v Nairobi a Dar es Salaamu.

3.2 Modus operandi

Jak se později ukázalo, vlaky měly pro teroristy dvojí význam. Jednak se jednalo o spolehlivý nástroj transportu exploziv, jednak útočníci počítali s ničivým efektem létajících kovových úštěpků, které zvýší počet raněných osob. Simultánní bombové útoky jsou také taktickou zbraní, která slaví úspěch v rozšiřování pocitu strachu v demokratických společnostech, kde je prakticky nemožné zavést taková preventivní opatření, aby se podobné tragédie neopakovaly. Součástí teroristických kampaní jsou ve vzrůstající míře klasická i moderní média, jejichž zpravodajství o aktech terorismu mívá ohromné emocionální dopady na nejširší civilní obyvatelstvo.

Precizní načasování a použité prostředky při zničení budovy Světového obchodního centra Khalidem Sheikhem Mohammedem v polovině devadesátých let se později stalo inspirací pro dříve izolované a nově internetem propojené teroristické buňky. Druhým obvyklým poznávacím znamením al-Káidou inspirovaných buněk je vysoký počet usmrcených civilistů. Vezmeme-li si k ruce známá čísla, tak zjistíme, že např. při bombovém útoku supiny Jemaah Islamiya na noční klub na ostrově Bali bylo usmrceno 202 nevinných civilistů podobně jako 224 dalších, kteří byli v nesprávný čas v srpnu 1998 v blízkosti amerických objektů v Keni a Tanzánii.⁵⁷

V přípravné skupině byly vedle tzv. ideových vůdců typu Sarhanea i kriminální živly, které díky svým kontaktům do podsvětí pomohly buňce obstarat především požadovaný objem výbušnin, vozidla, falza dokumentů atd.

Jak vyšetřování případu pokročilo, novou stopou se stala Marocká islámská bojová skupina (anglicky Moroccan Islamic Combatant Group a francouzsky Groupe Islamique Combattant Marocain), která je sunitskou teroristickou organizací napojenou na al-Káidu. Figuruje také na seznamu teroristických organizací OSN a na svědomí měla také bombové atentáty v Casablance v květnu 2003.⁵⁸ Přímé spojení s al-Káidou se nepodařilo dokázat.

Vyšetřování nicméně dopělo k závěru, že jeden z teroristů Jamal Ahmidan obstaral výbušniny od José Emilia Suaréze Trashorrarse, který dříve pracoval v dolech na kaolin, kde měl řadu dobrých přátel. V době, kdy poznal Ahmidana, figuroval na seznamu malých drogových překupníků. Proto neváhal kývnout na výměnu „hašiš za výbušniny a rozbušky“. První takováto transakce proběhla v lednu 2004, kdy Suárez přinesl na schůzku vzorek typu dynamitu nazvaný Goma-2, kterého se hojně užívá při důlních pracích.⁵⁹

Stejně jako v případě teroristů útočících v Londýně i sledovaná skupina potřebovala uskutečnit pokusné výbuchy v klidném a nikým nepozorovaném prostředí. Proto si pronajali venkovskou farmu v Chinchónu. Ahmidan získal přes 200 kilogramů exploziv. Během převozu zásilky posledních 60 kg výbušnin byl na cestě zastaven a kontrolován pro rychlou jízdu. Policista nepostřehl, že Ahmidanovy dokumenty jsou falza, a neprovedl ani prohlídku vnitřku vozu.⁶⁰

V průběhu jednoho únorového týdne nakoupila skupina nezbytné doplňky: mobilní telefony, SIM karty, služby u mobilních operátorů dále brašny na výbušniny, hřebíky a šrouby, které v kombinaci při výbuchu zafungovaly jako šrapnel. Následně skupina deseti mužů postupně opouštěla Madrid.

10. března zkonstruovali teroristé všechny nálože na farmě v Chinchónu. Každé zařízení bylo zabaleno v modré látkové sportovní tašce se dvěma koženými držadly, 22 liber výbušniny Goma-2 se šrapnelem. Rozbuška byla připevněna měděným drátkem k výbušnině a mobilnímu telefonu. Z obavy, aby omylem někdo nevytočil telefonní číslo aparátu u výbušniny předčasně, nastavili teroristé v zařízení funkci budíku.

Ještě 11. března večer policisté objevili modrou sportovní tašku s výbušným mechanismem umístěnou pod sedadlem v jednom z postižených vlaků. Nebylo jasné proč nedošlo k explozi. Nicméně přiložený mobilní telefon a jeho telefonní seznam navedl případ na skupinu imigrantů, kteří pocházeli z arabských zemí.⁶¹ Mezi nimi byl i Jamal Zougam, Maročan, který vlastnil malý ochod s mobilními telefony v Lavapiés nedaleko stanice Atocha. Zougam byl již dříve sledován bezpečnostními složkami pro domnělou spolupráci s al-Káidou. Krátce na to byl také zadržen.

O něco později, 2. dubna 2004, našla ochranka železnice výbušné zařízení s 12 kg trhavin Goma-2, z kterého vedl desítky metrů dlouhý měděný drát a rozbuška. Taška byla umístěna mezi tratěmi vysokorychlostního vlaku AVE.

Obrázek č. 2: Výbušné zařízení

1. Mitsubishi Triumph
2. Měděný detonator
3. Exploziva (8-12kg)
4. Železné částice

Zdroj: BBC News⁶²

Skupina a její teroristické aktivity byly financovány především z prodeje narkotik Maročana Jamala Ahmidana. Španělská police předpokládá, že útoky celkově stály něco mezi 41-55.000 Eur. Cena zahrnuje i nákup trhaviny (výměnou za hašiš) a ukradenou Toyotu Corollu.⁶³

3.3 Profil skupiny

Oproti atentátům v New Yorku a Londýně nebyl ve skupině teroristů, kteří zosnovali a provedli vlakové detonace v Madridu, ani jeden člen absolventem výcviku v táborech al-Káidy v Afgánistánu. Jednalo se o poměrně pestrou směsici muslimů, kde ústřední roli sehrála úzká skupina vůdčích typů. Druhou částí byli pěšáci, kteří operaci provedli. Nikdo ze skupiny nedisponoval speciálním vybavením, silnou dlouhodobou náboženskou indoktrinací nebo rozsáhlou zkušeností s teroristickou činností.

Autor rozsáhlého článku, který zkoumal madridský případ od zrodu k činu, shrnuje nabyté vědomosti:

Většina z nich byli maroští imigranti, kteří přišli do Evropy za ekonomickými příležitostmi. Prošli obdobím „westernizace“, čímž máme na mysli to, že byli, drogovými dealery a milovníky žen (womanizers). Vysedávali v internetových kavárnách a byli součástí etnického mixu předměstí Madridu. Žili také se svým islámským radikalismem v evropském undergroundu, jehož členové se rekrutovali mnohem častěji ve vězení než ve výcvikových táborech v Afghánistánu.“⁶⁴

Fernando Reiners z Univerzity Krále Juana Carlse provedl socio-demografickou analýzu všech 188 uvězněných, kteří byli obviněni z inklinace nebo účasti na teroristických aktivitách mezi lety 2001-2005 ve Španělsku. Z výzkumu vyplývá, že se povětšinou jedná o muže narozené někdy mezi roky 1966-1975 ve věku 26 až 40 let. Základní charakteristikou je, že jde o nelegální migranty ze severní Afriky bez povolení k trvalému pobytu. Mají tendenci se usazovat především ve velkých aglomeracích jako např. Madrid nebo Barcelona, nebo i v jiných přímořských oblastech. Až na vzácné výjimky mají obvykle nízké vzdělání a disponují rovněž nízkou profesní kvalifikací.⁶⁵

Výběr profilů ze skupiny patnácti teroristů, kteří se podíleli na madridských útocích, se snaží postihnout vůdčí osobnost, operativce zajišťující technické zabezpečení útoku a kriminální živly, které s islámskou věroukou přišly do styku v relativně pozdním věku.

Pachatelé nebyli, oproti jiným sledovaným teroristickým aktům, primárně sebevražednými atentátníky. Což se potvrdilo během prohledávání imigrantské čtvrti

Leganés, kde narazila policie 3. dubna 2004 na skupinu ozbrojenců, kteří při spatření uniformovaných strážníků spustili střelbu z kulometů. Započalo tak několikahodinové obléhání a drama, na jehož konci spáchalo sebevraždu všech sedm přítomných teroristů včetně tří osob, které popisují v části „Profily“. Při odpálení pumy zemřel také jeden policejní důstojník.

V troskách bytu byly nalezeny identické předměty z tašek z vlaků: výbušnina Goma-2 a dvě stě měděných rozbušek. Dále police objevila poničenou videokazetu s nahrávkou Sarhane a jeho přátel, kde deklarovali, že *„pokud španělské jednotky neopustí do týdne [Irák], budeme v džihádu pokračovat, dokud nezemřeme jako mučedníci v zemi Trika ibn Zijáda.“*⁶⁶

Sarhane Ben Abdelmajid Fakheth (30 let)

Na arabskou muslimskou komunitu především ve Španělsku měl významný vliv fanatický kazatel, původem ze Sýrie, Imad Eddin Yarkas přezdívaný Abu Dahdah, který byl násilně přinucen opustit svou zemi při kampani namířené proti členům Muslimských bratří – příznivců islámského fundamentalismu. Po několika letech putování po arabském světě se usadil v roce 1993 ve Španělsku. Postupně se obklopil sítí veteránů z války proti Sovětskému svazu v Afghánistánu a začal s nábořem mladých muslimů pro boj v Afghánistánu, Bosně a Čečensku. Po 11. září 2001 byl obviněn a uvězněn za podíl na přípravách těchto útoků.⁶⁷

Zde také lze vystopovat začátek cyklení našeho příběhu. Jedním z lidí, kteří byli náhlým uvězněním Abu Dahdaha zaskočeni, byl také Sarhane Ben Abdelmajid Fakheth, mladý Tunisán, který měl přezdívku El Tunecino. Možná nás nepřekvapí, že se svým profilem

velmi podobal atentátníkovi Muhammadovi Attovi. Sarhane stejně jako Atta opouští svou rodnou zemi a odchází v roce 1996 studovat do Madridu, aby zde završil své doktorandské studium ekonomie. Místo, aby v Německu načerpal liberálního ducha, postupně se uzavírá a inklinuje k násilnému způsobu šíření islámské víry, což významným způsobem podpořilo i zatčení Abu Dahdaha.

V dubnu 2003 odchází ze studií a živí se jako realitní makléř, kde se již po několika měsících vypracovává na schopného prodejce. Mezitím však dochází k zásadním změnám na geopolitické mapě. Irák je okupován jednotkami Spojených států za pomoci koalice spřátelených zemí, v níž je také španělská vláda. V květnu přichází zpráva, že teroristé usmrtili čtyřmi simultánně odpálenými náložemi 42 lidí v Casablance. Jeden z obviněných byl součástí radikální skupiny okolo imáma Abu Dahdaha.

Jamal Ahmidan

Maročan, blízký přítel Sarhanea přezdívaný kvůli svým úzkým očím El Chino patřil do těsného jádra připravujícího atentáty. V Evropě pobýval již od roku 1990 a živil se jako drogový dealer hašiše, který pocházel z Maroka. Nějaký čas strávil v Amsterdamu. Za brutální vrždu si mezi lety 2000-2003 odpykával trest ve vězení zpět v Maroku. Po svém propuštění se přiklonil k „pravé víře“ a demonstrativně se modlil a nosil klasický arabský oděv. Nicméně ve Španělsku se opět dostal do ilegality prodejem drog.

Již v té době se proslýchalo, že osnuje se Sahanem odvetu za napadení Iráku. Cílem se měl stát svatostánek příznivců fotbalu, stadion Realu Madrid, Bernabeu. Ahmidan je pasován na hlavního verbíře, který do skupiny uvedl další menší kriminálníky a

námezdníky ze staveb, kteří obvykle pracovali za minimální mzdu. Počet členů madridské buňky tak dosáhl počtu patnácti. Většina z nich byli Maročané.

Allekema Lamari

Jediným členem teroristické buňky, který měl předchozí teroristickou zkušenost byl Alžířan. Lamari byl odsouzen španělským soudem v roce 1997 za své členství ve Skupině ozbrojeného islámu (GIA), která bojuje od roku 1992 s alžírskou vládou. Původně byl odsouzen na 14 let, ale již v roce 2002 byl propuštěn.

V září 2003 se objevil v Madridu, kde se také setkává se Sarhanem a Ahmidanem. V místních kruzích islamistů získal významný respekt. V říjnu 2003 pak arabská satelitní televize vysílající z Kataru, al-Jazeera, odvysílala dvě nahrávky s bin Ládinem a jeho pochvalami směrem k post-Saddámovským bojůvkám, které zasazují americkým vojákům v Iráku těžké ztráty (rozběr v sekci Cíle, strategie a mediální obraz).

3.4 Cíle, strategie a mediální obraz

Pro Španěly navyklé na terorismus spojený se separatismem Baskicka byl islámem motivovaný terorismus doposud neznámý. Od počátku bylo expertům jasné, že to nebyl teroristický čin z dílny ETA, která před pumovým výbuchem obvykle telefonicky polici či jiné složky varovala. Druhým závažným rozdílem oproti domácímu separatismu byl cíl útoků, kterým se stali příslušníci pracující třídy převážně dělnického charakteru. To rovněž vyšetřovatele ujistilo, že se nejednalo o klaický teroristický čin ETA.

Madridské události také znamenaly zásadní průlom v dosavadních cílech teroristické sítě al-Káida. Poprvé se atentáty odehrály na území tzv. vzdáleného nepřítele, a to v Evropě. Doposud jsme znali tragické scény z jihovýchodní Asie, severní a východní Afriky nebo nověji ze Spojených států. Starý kontinent se dostal do hledáčku teroristů později. Podle některých autorů dokonce: „*Madrid demonstroval globální dosah bin Ládinových idejí, nikoliv jeho operací.*“⁶⁸

Sarhane nebyl jediným mladým mužem, který se proměnil v náboženského fanatika a měl co do činění s madridskou největší mešitou M-30. Obdobně také Amer Azizi, třiceti šesti letý Maročan a veterán z bojů v Bosně a Afghánistánu, byl obviněn z nezákonného spolčování s teroristickou organizací al-Káidou. Byl prý hlavním organizátorem setkání únosce a teroristy Mohameda Atty s dalšími členy této globální sítě.

Ukázalo se, že ani Španělsko není před hrozbou globálního terorismu ukryto. Důvody, proč si teroristé vybraly Madrid, Andalusii či Španělsko lze spatřovat i v historických souvislostech, k čemuž vyzýval na videonahrávce i Sarhane. Již v odkazu na 11. září uvedl například jeden z vůdců al-Káidy Ayman al-Zawahiri, že „nedovolíme, aby se tragédie Al Andalus opakovala v Palestině“. O něco později se obracel k fanatickým posluchačům také bin Ládin se slovy: „*Dost stačí, že ekonomika všech arabských zemí je slabší než hospodářství jedné země, která byla součástí našeho světa, kdy jsme byli poslušni islámu. Tou zemí je ztracená Al Andalus.*“

Syndrom zhrzenosti ze ztráty nejen geografického, ale především geopolitického prvenství v prostoru Středomoří je živnou půdou pro fundamentalisty, kteří se pasují do role novodobých vykladačů islámu. Proto také přední arabista a orientalista Gill Kepel

dodává: „*V dřívějších dobách jsme mohli být svědky fatwy od šejka, který měl největší znalost. Nyní jsme konfrontováni s tím, který má nejlepší webové stránky.*“⁶⁹

Součástí celkového vyznění útoků byla i symbolika. Datum 11.3.2004 nebylo vybráno náhodně. Vyšetřovatelé spočetli, že mezi únosy letadel z 11. září 2001 v New Yorku a Washingtonu a 11. březnem 2004, kdy vybuchlo deset náloží v předměstské čtvrti Madridu uběhlo přesně 911 dní.

Atentáty zlomily vaz premiérovi Aznarovi, neboť nesprávně hodinu po prvním útoku označil za viníky teroristickou organizaci ETA bojující za samostatnost Baskicka. Tímto předčasným a politicky motivovaným výrokem si fakticky uzavřel cestu k vítězství ve volbách, které se konaly 14. září 2004.⁷⁰

Tabulka 1: Vliv útoků podle voličů stran

strana	nezměnily mou volbu v %	povzbudily mne k volbám v %	změnily mou volbu v %	nezměnily volbu	povzbudily k volbě	změnily volbu	celkem
PSOE	83.4	8.7	6.5	9,098,614	951,489	708,211	10,909,687
PP	94.3	3.5	1.2	9,080,646	337,775	117,828	9,630,512
celkem	87.4	6.7	6.7	22,594,613	1,743,513	1,093,111	25,846,620

Zdroj: Studie Michavila, Narciso, War, Terrorism and Elections: Eletoral Impact of the Islamist Terror Attack on Madrid, Working Paper 13/2005, Real Instituto Elcano, 6 May 2005

Analýzy volebního neúspěchu se většinou shodují, že důvodů pro změnu španělské vlády bylo více. Narciso Michavila shrnuje, že voliči byli mobilizováni ve svém rozhodování především těmito čtyřmi faktory: existencí latentní vůle po změně ve vládnutí, atentáty

vyvolaným šokem, který vedl k odmítnutí španělské účasti na válce v Iráku, a až jako poslední manipulace a nesprávný management informací ze strany vlády.⁷¹ Důvody pro změnu nálad ve voličské obci nebyly výlučné nýbrž komplementární.

4. Bombové útoky v červenci 2005 v Británii

„Londýn a jeho občané vlastně očekávali veliký teroristický útok od 11. září 2001. Otázkou nikdy nebylo, „jestli“ se takový útok uskuteční, nýbrž spíše, „kdy“ k němu dojde.“⁷²

4.1 Faktografický sled událostí

V červenci zažila bolestivou zkušenost s útrapami terorismu i Velká Británie. 7. července se vyhodila do povětří v centru Londýna čtveřice sebevražedných atentátníků a zanechala za sebou desítky mrtvých spoluobčanů, kteří cestovali městskou hromadnou dopravou.⁷³ První série tří explozí se odehrála v 8:50 ráno v blízkosti stanic metra Shepherd's Bush, Warren Street a Oval. O necelou hodinu později, v 9:47, se další sebevražedný útočník odpálil v autobuse na Tavistockém náměstí.

Celkem teroristé usmrtili 53 osob a na 700 dalších zranili. Poprvé v historii měli Britové co dělat se sebevražednými pumovými útoky. Tři atentátníky spojoval vedle britského občanství a narození ve Spojeném království také pákistánský původ předků. Posledním ve skupině byl Brit pocházející z Jamajky, který přestoupil na islám. Dva z teroristů před svou smrtí nahráli videozáznam, kde vysvětlují, že je k násilnému aktu přiměla nenávist vůči britské zahraniční politice.

Stále panuje řada nejasností okolo důkazních materiálů, které byly nalezeny na místech činu a které také pomohly odhalit domácí výrobu explosiv v Leedsu. Podle vyšetřovatelů byla výroba určena k dalším využitím. Dále byl nalezen vůz pachatelů

nedaleko stanice Luton, kde se nacházela další výbušná zařízení, zpáteční jízdenka z Lutonu do Londýna a parkovací lístek. Tyto indicie napovídají domněnce, že se možná nejednalo o skutečné sebevražedné atentátníky, ale o níže postavené operativce, kteří měli výbušná zařízení správně rozmístit a spustit časovač. Ve chvíli stisku domnělého časovače však došlo k explozi.⁷⁴ Ačkoliv první vyjádření oficiálních míst naznačovala koordinaci a přítomnost páté osoby, žádná z těchto domněnek se doposud nepotvrdila.⁷⁵

4.2 Modus operandi

První tři bomby byly iniciovány v maximálně 50 sekundových intervalech od sebe. To naznačuje použití na dálku odpalovaného zařízení. Nejrozšířenějším způsobem spínání bývá nastavení funkce budíku v mobilním telefonu nebo vytočení čísla sim-karty. Simultánní exploze jsou symbolem a často využívanou praktikou teroristů ze sítě al-Káida. Zatímco v případě madridských útoků aktivovali nálož teroristé prostřednictvím volání na mobilní telefon, na aktivaci náloží v Londýně byla pravděpodobně použita mechanická spoušť. V metru také nelze využít služby mobilních operátorů, protože zde není telefonní signál.

Skutečnost, že čtvrtý terorista před tím než nastoupil do autobusu nakoupil baterie, nasvědčuje možným problémům, které měl s výbušným mechanismem.⁷⁶

Forenzní nálezy dále potvrdily, že se jednalo o výbušninu na bázi peroxidu, která byla vyrobena podomácku a uložena v batozích. Každý výbušný systém obsahoval 2-5kg podomácku upravených výbušnin.⁷⁷ Explosiva podobná triacetonu peroxidu (TATP) jsou často používanou směsí mezi bombovými experty al-Káidy. Po osvobození Kábulu od

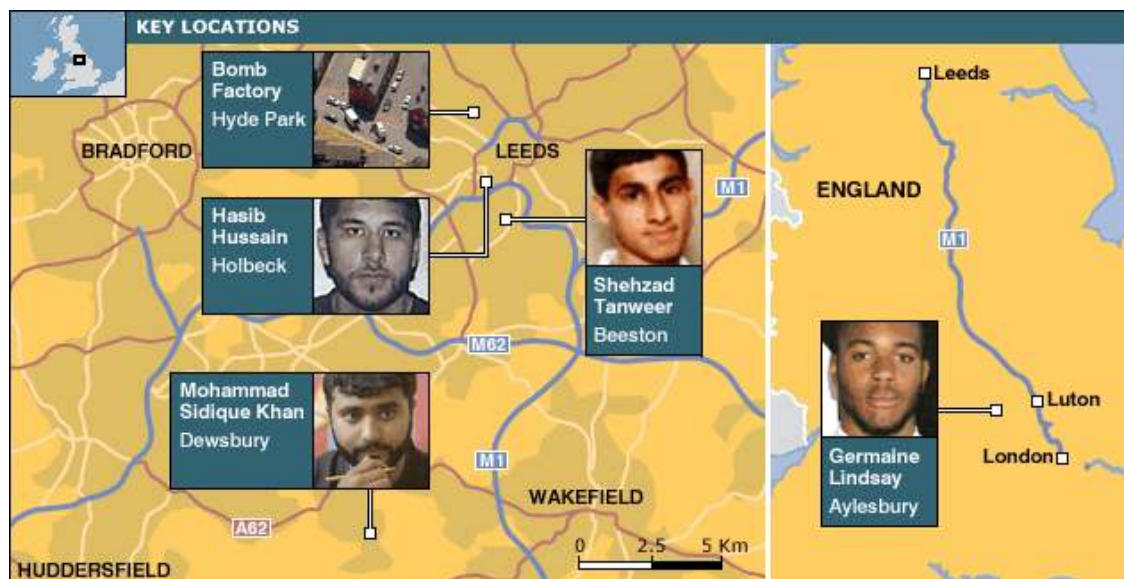
nadvlády Talibanu v roce 2001 byla v hlavním městě Afghánistánu nalezena celá řada manuálů a návodů na výrobu TATP nebo výbušnin založených na běžně dostupných prostředcích k úklidu domácností.⁷⁸ Není náhodou, že Richard Reid, který se v prosinci 2001 pokusil odpálit na palubě letadla, zamýšlel použít rovněž bomby TATP, která má přezdívku „satanova matka“.

Až na hodinu bezprostředně po první vlně výbuchů, kdy se policie domnívala, že se jednalo o havárii způsobenou zkratem elektrického vedení v metru, na rozdíl od madridských útoků, nikdo nepochyboval o centrální úloze zahraniční teroristické sítě a nepodezíral např. severoirskou extremistickou stranu Sinn Fein a její vojenské křídlo IRA.

Podle rozboru DNA se prokázala přítomnost tří atentátníků Khana, Tanweera a Husseina ve výše zmíněné domácí výrobě exploziv. Byt na adrese „Alexandra Grove číslo 18 si skupina v květnu 2005 pronajala od studenta chemie, který pocházel z Egypta. Podle výpovědí si obě, Tanweerova a Husseinova rodiny, všimly, že několik týdnů před výbuchy obou atentátníkům vybledly vlasy, což nasvědčuje manipulaci s chemikáliemi v uzavřeném prostoru. Podle expertů je také velmi pravděpodobné, že skupina musela provést přinejmenším jednu testovací detonaci.

K provedení celého simultánního pumového útoku nebylo pravděpodobně třeba více jak 8.000 britských liber. Za tento obnos byly financovány zahraniční cesty, zařízení pro výrobu bomby, nájemné, pronájem automobilu a cestovné po Británii.

Obrázek č. 3: Bydliště atentátníků a výrobní výbušnin

Zdroj: BBC News⁷⁹

4.3 Profil skupiny

Skupinu mladých mužů spojoval Leeds a fakt, že jsou z druhé generace britských muslimů jejichž předkové pocházeli z Pákistánu a v jednom případě z Jamajky. Jejich životní osudy lze považovat za nijak mimořádné. Podobné životní zkušenosti nasbírala většina lidí stejné generace, etnického původu a sociální skupiny. Rodiče všech dotčených se přistěhovali do západního Yorkshire před mnoha lety, usadili se, získali práci a britské občanství. V oblasti jejich bydliště je řada mešit, moderních komunitních center a knihkupectví s islámskou literaturou. Až na případ Lindsaye lze považovat ekonomický standard třech atentátníků za průměrný a v osobě Tanweera otce, místního prominentního podnikatele, dokonce za nadstandardní. Všichni měli vzdělání, které získali v místních vzdělávacích institucích. Khan a Tanweer studovali na Metropolitní

univerzitě v Leedsu. Až na drobné přestupky nebyli svázáni s kriminálním prostředím. Mimo Lindsaye zkoumané osoby spojoval komunitní život okolo mešity a klubů pro mladistvé v okolí Beestonu. Khan v tomto prostředí vystupoval a byl uznáván jako přirozený učitel.⁸⁰

Mohammad Sidique Khan (30) rodák z Leedsu a nejstarší ze skupiny atentáčníků je obecně považován za vůdce teroristické buňky. Jednalo se o ženatého otce, který byl pomocným učitelem. Narodil se spolu s pěti sourozenci rodičům, kteří imigrovali do Británie za prací z Pákistánu. Většina přátel jej charakterizovala jako vysoce westernizovaného mladého muže, který trval na tom, aby jej okolí nazývalo „Sid“.

Vystudoval ekonomii na Metropolitní univerzitě v Leedsu, kde také potkal svou budoucí ženu Hasinu, s níž se v říjnu 2001 oženil. O tři roky později se jim narodila dcera. Již za studií pomáhal na částečný úvazek znevýhodněným mladým lidem. Později působil jako asistent na základní škole, kde se věnoval přednostně žákům s poruchami učení a chování. Za svou práci získal uznání mezi rodiči i učiteli.

Platil za pravověrného muslima, který pravidelně docházel v pátek do místní mešity na společné modlitby. Věnoval se také bohatému komunitnímu životu muslimské minority a práci s mladými muslimy. Zde také potkává Hasiba Hussaina a Shehzada Tanweera. V listopadu 2004 byl vyhozen ze školy pro slabou docházku. Následně odcestoval do Pákistánu v doprovodu Tanweera, kde také došlo k nakontaktování se zástupci teroristické sítě al-Káida.⁸¹ V únoru a březnu téhož roku se Khan objevuje v záznamech MI5 avšak na okraji případu, který souvisí s přípravou trhavin ze zemědělských hnojiv. Ačkoliv se v záznamu objevil i Tanweer a jiný zatčený podezřelý z terorismu, o Khanovi

hovořil, nakonec vyšetřovatelé usoudili, že pro případ nejsou klíčovými aktéry a spustili je z dohledu. Pokud by svědkovi byla fotografie Khana ukázána mohlo se mnoho věcí změnit. Parlamentní zpráva hovoří o promarněné příležitosti.⁸² Dva měsíce po atentátech televizní společnost al-Jazeera odvysílala nahrávku, na níž se Khan s nezaměnitelným yorskhirským akcentem označuje za „bojovníka“, který bojuje proti západním vládám a jejich pomocníkům.⁸³ 7. července 2005 usmrtil sedm svých britských spoluobčanů.

Hasib Hussain (18) mladík z předměstí Leedsu byl nejmladším členem skupiny a s Khanem a Tanweerem jej pojilo přátelství a původ. V den své domnělé mučednické smrti stále bydlel se svými rodiči a třemi sourozenci. Hussain patřil na škole ke spíše tichým studentům s málo kamarády. Nepatřil mezi nijak talentované studenty a ani ve sportu zvláště nevynikal. Po střední škole absolvoval speciální ekonomicky zaměřený kurz, který dokončil měsíc pře atentáty.

Rok před ukončením studia odjel na tradiční pouť do Mekky, tzv. hadždž, a dále pokračoval za příbuznými do Pákistánu. Svým učitelům sdělil, že po studiu hodlá pokračovat a stát se duchovním. Čtenáře jistě překvapí informace, že se v roce 2004 dopustil krádeže v obchodě. Hussain násilně ukončil životy 13 lidí v londýnském dvoupatrovém autobusu s číslem 30.

Jediným ne-muslimem byl **Germaine Lindsay** (19), který se narodil na Jamaice. Ve skupině atentátníků byl proto považován za „outsidera“. V mládí patřil jak mezi nadané studenty, tak i sportovce. O to složitější panovaly vztahy v jeho rodině. Otec zůstal na Jamaice a matka si našla nového přítele, s kterým společně žili. Nový otčím však byl ve

vztahu k Lindsayovi velmi tvrdý. O něco později se matka s otčímem rozešla a nastěhovala se k novému příteli, s nímž mladý hoch vycházel mnohem lépe.

Rok 2000 byl pro rodinu přelomový, konvertovali k islámu a mladý hoch přijal jméno Jamal. V této době začíná mít problémy ve škole, neboť byl přistižen při rozdávání letáků podporujících teroristickou síť al-Káidu. V arabské komunitě byl obdivován za to, jak rychle dosáhl plynulé arabštiny a za množství textů z Koránu, které dovedl citovat z paměti.

Významný vliv na jeho radikální islamistické dospívání měl kazatel Abdallah al-Faisal, který byl původem rovněž Jamaičan. V roce 2003 byl v Británii odsouzen za podněcování k rasové nenávisti vůči hindům, židům a příslušníkům západního světa a uvězněn.⁸⁴

V roce 2002 se matka stěhuje za novou známostí do Spojených států a zanechává v rodném domě v Leedsu samotného svého jediného syna, který na takovou situaci není psychicky připraven. Následuje odchod ze školy a život na státní podpoře společně s příležitostnými brigádami, jako např. prodej náboženských textů. Na masovém protestním pochodu „Zastavte válku“ 30. října 2002 potkává v Londýně muslimku-konvertitu Samantha Lewthwaite, s kterou se oženil. Čtyři měsíce před sebevražedným útokem se jim narodil potomek.

Není přesně známo, kde se Lindsay potkal s Khanem. Oba se však pohybovali v náboženských kruzích na předměstích Huddersfield a Dewsbury. V den výbuchu vzal blízko stanice metra King's Cross život 26 spolucestujícím a 340 jich zranil. Krátce po tragické události se pozůstalým omluvila manželka se slovy:

„Byl to milující manžel a otec....Můj celý svět se rozpadl a moje myšlenky jsou s rodinami obětí tohoto nepochopitelného pustošení“.⁸⁵

Shehzad Tanweer (22) rodák z Bradfordu byl absolventem sportovní fakulty a žil v Leedsu. Mezi jeho koníčky patřil kriket a ju-jitsu. V listopadu 2004 odjel spolu s Khanem do Karáčí v Pákistánu. Pákistánské úřady potvrdili, že zemi navštívil minimálně jednou ještě dříve, a to na sklonku roku 2003. Rodina přiznala, že chodil do místní islámské školy - madrasy.

Už tehdy se dostal do hledáčku MI5, avšak vzhledem k jiným prioritám byl považován za okrajový proud radikálního islamismu. Později zpráva parlamentního výboru přiznávala, že několik měsíců před útokem se setkal s vůdcem radikální skupiny Jaish-e-Muhammad, která je podezřelá ze styků s al-Káidou.⁸⁶ Spolu s Khanem již figuroval v záznamech bezpečnostních složek. Nebyl však v centru případu, a proto bylo od dalšího vyšetřování puštěno.

Sousedé jej popisují jako klidného mladíka, který vyšel s každým a byl dobrý muslim. V předvečer neblahého prvního výročí atentátů odvysílala televizní stanice al-Jazeera videozáznam, kde Tanweer prohlásil, že „to, čeho jste svědky, je pouhým začátkem série útoků, které budou pokračovat a budou nabývat na síle“.⁸⁷

Bulvární deník Daily Mirror přinesl 16. července 2004 mezi prvními reakci rodiny na otřesné útoky.

„Jsme zničeny událostmi z posledních několika dní. Hasib byl milujícím a normálním mladým mužem, který v nás nevzbuzoval žádné podezření, a tak máme problémy celé to

pochopit. Nevěděli jsme o jeho aktivitách, kdybychom je znali, udělali bychom vše, co bylo v našich silách, abychom jej zastavili. Vyzýváme kohokoli, kdo má bližší informace, aby plně spolupracoval s příslušnými složkami,“ prohlásila rodina atentátníka.⁸⁸

4.4 Cíle, strategie a mediální obraz

Již v kapitole o madridských bombových útocích jsme se věnovali otevření tzv. druhé (evropské) fronty globálního terorismu proti tzv. vzdálenému nepříteli. Britský případ však jde ještě dál. Ukazuje, že největším překvapením pro širokou veřejnost nebyly metody nebo cíle, ale profil útočníků. Ve skutečnosti se jednalo svým rozsahem o nejvražednější teroristický akt od bombového útoku na letadlo společnosti PanAm nad britským městečkem Lockerbie, které v roce 1988, který zanechal 270 mrtvých. Britové byli doposud zvyklí na terorismus na domácí půdě (tzv. homegrown terrorism), který souvisel především s vleklým severoirským konfliktem.

Tentokrát zaútočili také Britové, avšak jednotící svorkou byl poprvé radikální islamismus.

Doposud se také zcela neprokázala souvislost mezi útoky a jinou teroristickou sítí, jakou je např. al-Káida. Existují dvě stopy, které v budoucnu mohou toto propojení prověřit.

Teroristé ze 7. července odcestovali před atentáty do Pákistánu.

Druhou indicií odkazující na al-Káidu potvrzuje celkové vyznění Khanovy a Taweerovy videonahrávky.⁸⁹ Vystupování Khana na videu, které al-Jazeera promítla 1. září 2005, působí sebejistě. Khan klidně, plynulou angličtinou divákům v ani ne tříminutovém vstupu objasňuje své motivy pro sebevražedný atentát.⁹⁰

„Vaše demokraticky zvolená vláda soustavně páchá zvěrstva proti mým lidem po celém světě. Za tuto podporu jste přímo odpovědní, stejně tak jako jsem zodpovědný za ochranu a pomstu mých muslimských bratrů a sester. Budete našimi cíly do chvíle, než se budeme cítit bezpečně. Pokud nepřestanete bombardovat, plynovat, věznit a mučit mé lidi, nepřestaneme vést tento boj. Jsme ve válce a já jsem voják. Nyní zakusíte realitu této situace.“⁹¹

V druhé části téže videokazety hovoří Ayman al-Zawahri. Ačkoliv není stále jisté, kdy byla přesně páska natočena, muž číslo dvě al-Káidy se v ní nepřímo přiznává k bobovému útoku v Londýně, když prohlašuje:

„Promlouvám k Vám dnes o požehnané bitvě v Londýně, která uštědřila políček tyranské a křížácké aroganci Británie. Tato požehnaná bitva se přenesla – podobně jako slavná předchůdkyně v New Yorku, Washingtonu a Madridu – na půdu nepřítele.“⁹²

Den před oficiální výročím tragických událostí ze 7. července byla na televizní stanici al-Jazeera odvysílána nahrávka s projevem Shehzada Tanweera, která jasně diváky upozornila, že se při útocích jednalo o začátek řetězce teroristických útoků, které mají za cíl donutit vládu Spojeného království stáhnout své jednotky z Afghánistánu a Iráku. 31 minut dlouhý záznam obsahuje také vystoupení muže číslo dvě al-Káidy Aymana al-Zawahriho a šéfa její propagandy Američana Adama Gadahna, také známého jako

Azzama al-Amriki. V záznamu se střídají záběry ozbrojených bojovníků, kteří připravují výbušné zařízení nebo obraz muže ukazujícího na mapě Londýna stanici metra.

Obě videonahrávky vykazují shodné rysy. Oba atentátníci jsou oblečeni ve shodném oděvu s pokrývkou hlavy. Videokazety nesou známky práce al-Káidy, neboť byly označeny nápisem „al-Sahab“, což je jakýmsi jejím podpisem. Je zde patrná snaha podpořit domněnky, které spojují útoky v Londýně s teroristickou sítí al-Káida.

V neposlední řadě také místo nalezeného vozidla v Lutonu vedlo policii k prověření možného napojení na tzv. lutonskou buňku al-Káidy, která byla rozkryta po zadržení operativce Muhammada Naeem Noor Khana (bez doloženého příbuzenského vztahu s Mohammadem Sidique Khanem) v pákistánském Lahore. Jeho laptop obsahoval plány na útok v metru v Londýně a další objekty v New Yorku a Washingtonu. V srpnu pak došlo k zatčení členů lutonské buňky. Britská tajná služba MI5 vedla po krátkou dobu v patnosti aktivity Mohammada Sidique Khana, které však nevyhodnotila jako hrozbu pro národní bezpečnost.⁹³

O skutečných či domnělých cílech teroristů můžeme vždy s určitou mírou zobecnění teoretizovat. Faktem zůstává, že v sedmém měsíci roku 2005 přebírala Británie pomyslné předsednické křeslo Evropské unie. Paralelně stála také v čele skupiny nejvyspělejších zemí světa a Ruska, jejichž summit G8 se odehrával rovněž 7. července ve skotském Gleneagles. O den dříve pak byl Londýn zvolen městem olympijských her 2012. Vše nasvědčovalo, že mediální pozornost upřená na Británii a její hlavní město bude zvýšená. Někteří autoři vnímají jako symbolická i místa výbuchů ve čtyřech světových stranách, což může připomínat křesťanský symbol kříže a že se pachatelé snažili získat aureolu mučedníků.⁹⁴

5. Závěr

5.1 Syntéza poznatků

Pokud vyjdeme z nálezů vyšetřovatelů všech tří útoků, můžeme konstatovat, že se jednalo o islámem inspirované skupiny teroristů, které byly v různé míře napojeny na al-Káidu. Jako metodu svých útoků používali sebevražedné atentáty, piloty-kamikadze a v ojedinělém případě madridských bombových útoků byli členové komanda ochotni zemřít vlastní rukou i mimo „bojiště“.⁹⁵ Důležitým aspektem skupinového chování bylo napojení na islámistické komunity okolo mešit jak v arabských zemích, tak v evropských velkoměstech.

Pro obstarání základního teroristického vybavení využili zkušeností operativců ze zahraničí a v madridském případě ještě napojení na podsvětí. Celkové náklady na jednotlivé operace dosahovaly maximálně řádu stovek tisíc dolarů, které teroristé získávali kriminálními aktivitami (prodejem drog) nebo přes islámské charity napojené na teroristické sítě.

Instrukce vycházející od bin Ládina jsou potvrzeny pouze v případě útoků 9/11. Madrid a Londýn symbolizuje al-Káidou inspirované, nikoliv řízené teroristické útoky.

Ve všech teroristických buňkách lze obvykle vystopovat jednoho či více členů, kteří prošli výcvikem al-Káidy v Afghánistánu. Ve svých soukromých životech se často jednalo o vážené a perspektivní mladé muže, kteří měli relativně vysokou naději na společenské uplatnění kdekoli v západní Evropě. Mnozí z teroristů vystudovali západní

univerzity. Jejich bezprostřední okolí si neuvědomovalo, ani v nich nevidělo riziko spojené s jejich dvojím životem. Mnoho atentátníků mělo své rodiny.

Dokumentace bezpečnostních složek odkryla rovněž nedostatky a pochybení jednotlivců i systémů. V každém ze sledovaných případů vznikla situace, ve které mohla být celá skupina teroristů odhalena (propadlé vízum, převážení zakázaných předmětů v letadle, propadlý řidičský průkaz, falešné doklady, nedostatečná kontrola zavazadel atd.). Např. zprávy CIA v létě 2001 jasně informovaly o vysokém riziku napadení cílů ze vzduchu na území USA. Ukázalo se však, že demokratické režimy reagují na podobné hrozby s jistým časovým odstupem a spíše obezřetně než razantně.

Cíle byly vybrány po velmi pečlivé úvaze tak, aby bylo možné způsobit co nejrozsáhlejší škody a ztráty na životech civilního obyvatelstva. K tomu sloužily simultánní útoky prostřednictvím klasických exploziv a nově i čtveřicí civilních letadel. Všechny útoky mířily na městská centra a jejich kritickou infrastrukturu (letecký provoz, příměstská vlaková doprava, metro). Pravděpodobnost vysokého počtu mrtvých a zraněných se tím zvyšovala. Ve všech třech případech byla nutná pečlivá příprava, důsledná konspirace a odhodlání atentátníků zemřít. Útoky vždy doprovázely nejrůznější mediální výstupy formou videonahrávek s teroristy vysvětlujícími důvody své sebevražedné mise nebo přímo projevy čelných představitelů al-Káidy, které měly silný mobilizační efekt.

Načasování atentátů vždy souviselo s konkrétní politickou situací v dané zemi (blízkost voleb) a konkrétní politikou dané země vůči arabskému a muslimskému světu. Často byla snaha akcelarovat přípravy pod dojmem aktuálního politického vývoje v izraelsko-palestinském konfliktu nebo válce v Iráku.

5.2 Terorismus globální éry „říznutý“ náboženským fanatismem

11. září 2001 definuje novou éru přinejmenším pro studium terorismu. Od této chvíle experti a bezpečnostní komunita hovoří o tzv. globálním terorismu, který charakterizují především masivní ztráty na životech civilistů a kolosální dopady na širokou veřejnost.⁹⁶ Oproti paradigmatu trvajícím po dobu studené války, kde se uvažovalo v kategoriích teroristických států, je to významný posun. Adaptace na nové prostředí post-bipolárního světa si vyžádalo i redefinici paradigmatu. Ne všichni však byli na nový způsob myšlení připraveni:

„Riceová hleděla na Radu pro národní bezpečnost jako na mechanismus pro koordinaci „zahraniční politiky“, a ne jako na místo, kde by se měly projednávat záležitosti typu terorismus uvnitř USA, naše domácí příprava na použití zbraní hromadného ničení nebo otázka bezpečnosti počítačových sítí. Zjistil jsem, že Riceová i její náměstek Steve Hadley si sebou přinesli stará studenoválečnická paradigmata z dob, kdy pracovali pro Radu.“⁹⁷

Někteří autoři považují interpretaci 11. září jako „války“ za anachronismus spojený s tzv. vestfálským obdobím fungování mezinárodních vztahů, zatímco my bychom měli dnes hovořit spíše o zločinu proti pravidlům globální společnosti.⁹⁸

Symbolem nové éry terorismu se stala al-Káida. Její metody nejsou pozůstatkem středověkých orientálních praktik, nýbrž vedlejším produktem globalizace a erozí klasického suverénního státu. Nejcharakterističtějším jejím rysem je privatizace násilí, které proniká do celého světa.⁹⁹ Teroristé se pasují do role mstitelů ponížených a

postkoloniálních zemí, kde dost často vládou zkorumpované diktatury a autoritativní režimy podporované západními zeměmi.

Díky sebevražedným útokům se stává možnost preventivních opatření ještě složitější. Nepřítel je ochoten riskovat vše, zatímco demokratické společnosti mají problém již s uvolněním k nasazení odposlechů, aby nebyla ohrožena ochrana soukromých dat. Ve svých prohlášeních se čelní představitelé teroristické sítě střídají s vyhlašování nových bojů proti odpadlíkům a bezvěrcům.

„Džihád, jako jiná globální hnutí po studené válce, nemá v podstatě geografickou substanci a používá nesourodá teritoria jako dočasné základny pro své akce. Tím se stává „neviditelným“ nepřítelem USA, který však existuje i přes americký válečný potenciál. Není vnějším nebo teritoriálním nepřítelem, který se dá „vyřídit“ vojenskou akcí. Jedná se spíše o objekt pro policejní operaci související s vnitřní bezpečností.“¹⁰⁰

Někteří autoři poukazují na propojenost terorismu a jeho předních tváří s dlouhodobým nedostatkem autorit, které by měly oporu uvnitř celého islámského světa. Sjednocení *ummy*, společenství všech muslimů, je stále v nedohlednu. Teritoriální stát s jeho hranicemi byl vždy vnímán spíše jako nutné postkoloniální zlo, než-li přirozený prostor pro rozvoj arabského a islámského společenství. Klientelismus spojený s velkou částí arabských státních režimů napojených na přírodní bohatství se odráží právě ve snížené autoritě. Někteří autoři hovoří dokonce o tzv. kyberšejcích, kteří prostřednictvím moderních komunikačních kanálů rozšiřují revoluční a dost často teroristické ideje, kterými se snaží ovlivnit celý islámský okruh.¹⁰¹

V první fázi, během 90. let, dochází k řadě teroristických útoků v islámských zemích. Po vyhlášení džihádu Američanům a jejich spojencům a po pumových atentátech v Nairobi a Dar es Salamu se zvyšuje riziko útoku na tzv. vzdáleného nepřítele (far enemy), kterým jsou především Spojené státy americké (oproti blízkému nepříteli, kterým jsou domácí autoritářské režimy, jež nenásledují tradici islámu). Odtud je jen krůček k tomu, aby přeskočila teroristická jiskra do Andalusie, která byla vždy spojována s největší slávou někdejší středověké arabské civilizace a zároveň s pocitem ukřivdnosti z její ztráty při rekonquistě Pyrenejského poloostrova.¹⁰²

Bin Ládinovu al-Káidu (v překladu „základna“) a její „sexappeal“ v islámském světě umocňuje odvěká touha po jednotné všemi sdílené *ummě*. Cílem je vytvoření politicko-náboženského řádu, který by sjednocoval rozsáhlou oblast od severní Afriky až po Filipíny. Bin Ládin dává této vizi novou perspektivu globálního džihádu proti Američanům a židům, kteří jsou hegemony stávajícího systému mezinárodních vztahů. Kepele tak al-Káidu charakterizuje slovy:

„Zprv je to metonymie – soustředění radikálních islamistů, kteří se na jednom určitém místě připravují na džihád; zadruhé – v posunutém významu – je to metafora pojmu základna; důraz tu je na její rozptýlení po celé planetě a na propojení jejích článků internetovou sítí; základna, báze, se mění v jakousi „databázi“, v mikrokosmos ummy, v němž se spojují „bratři islámu“ od Filipín po Mauretánii.“¹⁰³

6. Poznámky

- ¹ Pro obecný vhled do islámu, kultury a společnosti arabských zemí doporučuji zájemcům publikace předního českého arabisty a orientalisty Luboše Kropáčka. Např. Kropáček, Luboš, *Blízký východ na přelomu tisíciletí. Dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*, Vyšehrad, Praha 1999
- ² Viz. zpracování dějin fenoménu terrou od Carr, Caleb, *Dějiny terorismu. Dějiny války proti civilistům*, Práh, Praha 2002
- ³ Eichler, Jan, *Hrozba globálního terorismu a její vyhodnocování* in: *Mezinárodní vztahy, Ústav mezinárodních vztahů* 3/2006, str. 143
- ⁴ Greenberg, Karen J (ed.), *Al Qaeda Now. Understanding Today's Terrorists*, Cambridge University Press, 2005, str. 115
- ⁵ Eichler, Jan, 2006, str. 148
- ⁶ Laqueur, Walter, *The Age of Terrorism*, Little, Brown, Boston 1977, str. 149
- ⁷ Eichler, Jan, 2006, str. 144
- ⁸ Eichler, Jan, 2006, str. 169
- ⁹ Souleimanov, Emil, *Terorismus, válka proti státu*, Eurolex Boheia Praha 2006, str. 39-41
- ¹⁰ Laqueur, Walter, 1997, str. 167
- ¹¹ Schmid, Alex P., Jongman, Albert J; *Political Terrorism. A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories and Literature*, New Brunswick 2006, str. 40
- ¹² Schmid, Alex P., Jongman, Albert J (2006), str. 44
- ¹³ Viz tamtéž
- ¹⁴ Toto členění přijímají např. oba čeští autoři J. Eichler i E. Souleimanov.
- ¹⁵ Schmid, Alex P., Jongman, Albert J (2006), str. 56-57
- ¹⁶ *Military's aid and comfort ease 9/11 survivors' burden*, US TODAY, zobrazeno 20.6. 2008 na http://www.usatoday.com/news/sept11/2002-08-20-pentagon_x.htm
- ¹⁷ Pro vyčerpávající přehled a přesný sled událostí, které vedly k únosům a bezprostředním reakcím administrativy Georgie W. Bushe je vhodné prostudovat Závěrečnou zprávu Národní komise k teroristickým útokům na Spojené státy, zkráceně 9/11 Commission, která byla zveřejněna 26. července 2004. Zejména pasáž mezi stranami 215-245
- ¹⁸ *Unraveling 9-11 was in the bags*, Newsday.com, zobrazeno 20.6. 2008 na <http://www.newsday.com/news/nationworld/nation/ny-uslugg274705186apr17,0,6096142.story?coll=ny-nationalnews-print>
- ¹⁹ 9/11 panel: Al Qaeda planned to hijack 10 planes, CNN, 17 June 2004, zobrazeno 20.6.2008 na <http://edition.cnn.com/2004/ALLPOLITICS/06/16/911.commission/>
- ²⁰ 9/11 Commission Report, str. 169-172
- ²¹ Clarke, Richard A., *Strategie války proti terorismu*, Alfa Publishing, Praha 2005, str. 215
- ²² *Piece by Piece, the Jigsaw of Terror Revealed*, 30 September 2001, The Independent, zobrazeno 20.6. 2008 na <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/p.html-by-p.html-the-jigsaw-of-terror-revealed-671334.html>
- ²³ *"The Terrorist Threat Confronting the United States"*, Testimony of Dale L. Watson, Executive Assistant Director, Counterterrorism/Counterintelligence Division, FBI before

the Senate Select Committee on Intelligence on February 6, 2002, zobrazeno 20.6. 2008 na <http://www.fbi.gov/congress/congress02/watson020602.htm>

²⁴ *Suspect 'reveals 9/11 planning'*, 22 September 2003, BBC News, zobrazeno 20.6. 2008 na http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/3128802.stm

²⁵ Preliminary findings regarding the conspiracy that produced the September 11 terrorist attacks against the United States. Staff Statement No. 16, Congress, zobrazeno 20.6. 2008 na http://www.fas.org/irp/congress/2004_rpt/staff_statement_16.pdf, str. 3

²⁶ Viz tamtéž, str. 5

²⁷ 9/11 Commission Report, str. 220

²⁸ Viz tamtéž, str. 231-236

²⁹ Preliminary findings regarding the conspiracy that produced the September 11 terrorist attacks against the United States. Staff Statement No. 16, Congress, zobrazeno 20.6. 2008 na http://www.fas.org/irp/congress/2004_rpt/staff_statement_16.pdf, str. 8-9

³⁰ Rozhovor s profesorem Dittmar Machule, 18. října 2001, zobrazeno 20.6. 2008 na <http://www.abc.net.au/4corners/atta/interviews/>

³¹ "The shy, caring, deadly fanatic", The Observer, 23 September 2001, zobrazeno 20.6. 2008 na <http://www.guardian.co.uk/world/2001/sep/23/september11.education>

³² *On Path to the U.S. Skies, Plot Leader Met bin Laden* by Richard Bernstein, New York Times, 10 September 2002, zobrazeno 20.6. 2008 na <http://www.nytimes.com/2002/09/10/national/10PLOT.html?pagewanted=2&ei=5070&en=707f190eb535b598&ex=1221451200>

³³ Preliminary findings regarding the conspiracy that produced the September 11 terrorist attacks against the United States. Staff Statement No. 16, Congress, zobrazeno 20.6. 2008 na http://www.fas.org/irp/congress/2004_rpt/staff_statement_16.pdf

³⁴ *Atta's Odyssey* by John Cloud, Time Magazine, 30 September 2001, zobrazeno 20.6.2008 na <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,176917-2,00.html>

³⁵ *Profile: Al-Qaeda 'kingpin'*, BBC News, 11. February 2008, zobrazeno 20.6.2008 na http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/2811855.stm

³⁶ Zápis z výslechu Khalid Sheikh Mohammeda před vojenským tribunálem na základně Guantanamo, zobrazeno 20.6. 2008 na http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/15_03_07_mohammed_transcript.pdf

³⁷ *Al-Qaida No. 3 says he planned 9/11, other plots*, AP, 15 March 2007, zobrazeno 20.6. 2008 na <http://www.msnbc.msn.com/id/17617986/?GT1=9145>

³⁸ Suspected 9/11 mastermind graduated from U.S. University by Susan Candiotti, Maria Ressa, Justine Redman and Henry Schuster, CNN News, 19 December 2002, zobrazeno 20.6.2008 na <http://edition.cnn.com/2002/US/South/12/19/al.qaeda.aggie/>

³⁹ 9/11 Commission Report, str. 149

⁴⁰ Viz tamtéž, kapitola V.

⁴¹ *Suspect 'reveals 9/11 planning'*, 22 September 2003, BBC News, zobrazeno 20.6. 2008 na http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/3128802.stm

⁴² *'We left out nuclear targets, for now'*, Guardian, 4 March 2003, zobrazeno 20.6.2008 na <http://www.guardian.co.uk/world/2003/mar/04/alqaida.terrorism>

⁴³ Viz tamtéž

⁴⁴ *Key 9/11 suspect 'admits guilt'*, BBC News, 15 March 2007, zobrazeno 20.6. na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/6452573.stm>

⁴⁵ 9/11 Commission Report, str. 153

⁴⁶ Preliminary findings regarding the conspiracy that produced the September 11 terrorist attacks against the United States. Staff Statement No. 16, Congress, zobrazeno 20.6. 2008 na http://www.fas.org/irp/congress/2004_rpt/staff_statement_16.pdf, str. 18

⁴⁷ Viz. tamtéž

⁴⁸ Přepis fatwy „Vyhlášení války proti Američanům okupujícím dvě svatá místa“ ze srpna 1996, zobrazeno 20.6. 2008 na

http://www.pbs.org/newshour/terrorism/international/fatwa_1996.html

⁴⁹ Eichler, Jan, *Hrozba globálního terorismu a její vyhodnocování* in: Mezinárodní vztahy, Ústav mezinárodních vztahů 3/2006, str.24-26

⁵⁰ Ibrahim, Raymond (ed., trans.), *The Al Qaeda Reader*, Broadway Books, New York 2007, str. 13

⁵¹ Preliminary findings regarding the conspiracy that produced the September 11 terrorist attacks against the United States. Staff Statement No. 16, Congress, zobrazeno 20.6. 2008 na http://www.fas.org/irp/congress/2004_rpt/staff_statement_16.pdf, str. 19

⁵² *Tape 'proves Bin Laden's guilt'*, BBC News, 14 December 2001, zobrazeno 20.6. 2008 na http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/1708091.stm

⁵³ *The Terror Web*, The New Yorker 2 August 2004, zobrazeno 20.6. 2008 na http://www.newyorker.com/archive/2004/08/02/040802fa_fact

⁵⁴ BBC News, zobrazeno 20.6. 2008 na

<http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/guides/457000/457031/html/nn2page5.stm>

⁵⁵ Při sběru faktografického přehledu autor vycházel především z již nasbíraného a utříděného materiálu a knihy dvojice autorů Benjamin, Daniel and Simon, Steven, *The Next Attack, The Failure of the War on Terror and a Strategy for Getting It Right*, Times Books, New York 2005 a zpravodajských článků servisu BBC a agentur.

⁵⁶ Olmeda, José A.; *Fear or Falsehood? Framing the 3/11. Terrorist Attacks in Madrid and Electoral Accountability*, Working Paper (WP), Elcano Royal Institute 24/2005, str. 16

⁵⁷ Benjamin, Daniel and Simon, Steven (2005), str 6

⁵⁸ The list of individuals belonging to or associated with the Taliban, zobrazeno 20.6. 2008 na <http://www.un.org/sc/committees/1267/consoltablelist.shtml>

⁵⁹ Benjamin, Daniel and Simon, Steven (2005), str. 11

⁶⁰ Viz. tamtéž

⁶¹ Wright, Lawrence, *The Terror Web* in The New Yorker, 2 August 2004, zobrazeno 20.6. 2008 na

http://www.newyorker.com/archive/2004/08/02/040802fa_fact?currentPage=2

⁶² BBC News, zobrazeno 20.6.2008 na

<http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/guides/457000/457031/html/nn3page1.stm>

⁶³ Jordán, Javier a Wesley, Robert, *The Madrid Attacks: Results of Investigations. Two Years Later* in Terrorism Monitor, Jamestown Foundation, Volume IV, Issue 5, str. 3

⁶⁴ Wright, Lawrence, *The Terror Web* in The New Yorker, 2 August 2004, zobrazeno 20.6. 2008 na

http://www.newyorker.com/archive/2004/08/02/040802fa_fact?currentPage=5

-
- ⁶⁵ Reinares, Fernando, Towards a Social Characterisation of Jihadist Terrorism in Spain: Implications for Domestic Security and Action Abroad, ARI 34/2006, Real Instituto Elcano, 6 April 2006, str. 7
- ⁶⁶ Tárik ibn Zijád byl legendárním berberským bojovníkem, který v roce 711 provedl invazi do dnešní Andalúzie. Následujících osmset let zůstala polovina Španělska v rukách mulimů. Wright, Lawrence, The Terror Web in The New Yorker, 2 August 2004, zobrazeno 20.6. 2008 na http://www.newyorker.com/archive/2004/08/02/040802fa_fact?currentPage=6
- ⁶⁷ *Sept. 11 Figure Is Convicted in Spain*, The Washington Post, 27 September 2005, zobrazeno 20.6. 2008 na <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/09/26/AR2005092601612.html>
- ⁶⁸ Benjamin, Daniel and Simon, Steven (2005), str. 6
- ⁶⁹ Wright, Lawrence, Terror Web in The New Yorker, 2 August 2004, zobrazeno 20.6. 2008 na http://www.newyorker.com/archive/2004/08/02/040802fa_fact?currentPage=7
- ⁷⁰ *Madrid blasts: The Islamic connection*, BBC News, 30 March 2004, zobrazeno 20.6. 2008 na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3582501.stm>
- ⁷¹ Michavila, Narciso, War, Terrorism and Elections: Eletoral Impact of the Islamist Terror Attack on Madrid, Working Paper 13/2005, Real Instituto Elcano, 6 May 2005, str. 32
- ⁷² Peter, Lehr, *The 7 July London Bombings: Islamic Extremism Strike Again*, Real Istituto Elcano, ARI 99/2005, str. 1
- ⁷³ O dva týdny později, 21. července došlo k pokusu o obdobný teroristický útok opět v londýnském metru. Tentokrát však k detonacím nedošlo neboť výbušné mechanismy selhaly. Následně byla zatčena skupina podezřelých, kteří pocházeli z východní a západní Afriky. Tato událost však nemá jinou než časovou návaznost na útoky ze 7. července a proto není předmětem autorova zkoumání.
- ⁷⁴ *Exclusive: Was It Suicide?*, Dially Mirror, 16 July 2005, zobrazeno 20.6. 2008 na http://www.mirror.co.uk/news/tm_objectid=15742951%26method=full%26siteid=94762%26headline=was%2dit%2dsuicide%2d%2d-name_page.html
- ⁷⁵ Rozhovor s velitelem metropolitní policie Ianem Blairem, Sky News, 24 July 2005, zobrazeno 20.6. 2008 na <http://www.skynewstranscripts.co.uk/transcript.asp?id=117>
- ⁷⁶ Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005, House of Commons, 11th May 2006, str.15
- ⁷⁷ Viz. Tamtéž, str. 23
- ⁷⁸ *Explosives match al-Qaeda blueprint for bombmaking*, Times Online, zobrazeno 20.6. 2008 na <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/article544609.ece>
- ⁷⁹ BBC News, zobrazeno 20.6. 2008 na http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/uk/05/london_blasts/investigation/html/trail.stm
- ⁸⁰ Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005, House of Commons, 11th May 2006, str. 16
- ⁸¹ Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005, House of Commons, 11th May 2006, str. 15
- ⁸² Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005, House of Commons, 11th May 2006, str. 14

-
- ⁸³ *Profile: Mohammad Sidique Khan*, BBC News, zobrazeno 20.6. 2008 na http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4762209.stm
- ⁸⁴ Bomber 'influenced' by preacher, BBC News, 11 May 2006, zobrazeno 20.6. 2008 na http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4762123.stm
- ⁸⁵ *Profile: Germaine Lindsay*, zobrazeno 20.6. 2008 na http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4762591.stm
- ⁸⁶ Viz. take Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005, House of Commons, 11th May 2006,
- ⁸⁷ *Profile: Shehzad Tanweer*, BBC News, zobrazeno 20.6. 2008 na http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4762313.stm
- ⁸⁸ *Exclusive: Was It Suicide?*, Daily Mirror, 16 July 2005, zobrazeno 20.6. 2008 na http://www.mirror.co.uk/news/tm_objectid=15742951%26method=full%26siteid=94762%26headline=was%2dit%2dsuicide%2d%2d-name_page.html
- ⁸⁹ Country Report on Terrorism 2005, US Department of State, Office of the Coordinator for Counterterrorism Duben 2006, str. 124
- ⁹⁰ Videonahrávka Mohammeda Sidique Khana, zobrazeno 20.6. 2008 na <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/article545011.ece>
- ⁹¹ *London Bomber: Video in Full*, BBC News 1 September 2005, zobrazeno 20.6. 2008 na http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4206800.stm
- ⁹² *London bomber video aired on TV*, 2 September 2008, BBC News, zobrazeno 20.6. 2008 na http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4206708.stm
- ⁹³ *MI5 Judged Bomber „No Threat“*, Times Online, 17 July 2005, zobrazeno 20.6. 2008 na <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/article545011.ece>
- ⁹⁴ Peter, Lehr, *The 7 July London Bombings: Islamic Extremism Strike Again*, Real Istituto Elcano, ARI 99/2005, str. 2
- ⁹⁵ O fenoménu sebevražedných teroristů Pape, Robert, *Dying to Win, the Strategic Logic of Suicide Terrorism*, Random House, New York 2005
- ⁹⁶ Eichler, Jan, *Hrozba globálního terorismu a její vyhodnocování* in: Mezinárodní vztahy, Ústav mezinárodních vztahů 3/2006, str. 30
- ⁹⁷ Clarke, Richard A., *Strategie války proti terorismu*, Alfa Publishing, Praha 2005, str. 217
- ⁹⁸ Frederking, Brian, Artime, Michael and Pagano, Max Sanchez, *Interpreting September 11* in: *International Politics*, 42/2005, pp. 135
- ⁹⁹ Gray, John, *Al Kajda a co to znamená být moderní*, Mladá Fronta, Praha 2005, str. 10
- ¹⁰⁰ Devji, Faisal, *Landscape of Jihad*, Cornell University Press, New York 2005, str. 137
- ¹⁰¹ Kepel, Gilles, *Válka v srdci islámu*, Karolinum, Praha 2006, str. 14 a 171
- ¹⁰² Kepel, Gilles, 2006, str. 94
- ¹⁰³ Kepel, Gilles, 2006, str. 109